

Št. 11-12. • November-december 1940 • L. XVII.

M E S E Č N I K
Z A K M E T S K O
P R O S V E T O

GRUDA

VSEBINA

Lojze Rukli: Materi za božič (pesem) — Ivan Kronovšek: Izpopolnjujmo se! — Alojz Šavara: Čez hribe in doline... — Franc Šebjanič: Slovenci v Ameriki. — Ob zaključku letošnjega leta — Razlaga tujih besed — Jože Danev: Božič 1940 (pesem) — I. K.: Letošnji božič — Jože Danev: Anđina božična noč — Izidor Korobač: Mežnar Brkljač — Knjige — naše dobre prijateljice — Prehrana dojenčka — Šivanje in ročna dela — Za kuhinjo — Naš vrt — Lojze Rukli: V spomin in slovo (pesem) — Viktor Kavčič: Dogodki na Balkanu — Slovenska kmetijska mladina na delu — Ing. Tone Mastnak: Žetveni prinosi in poraba umetnih gnojil — Josef Knap: Puszta (roman) — Lojze Rukli: V spomin (pesem)

Mesečnik za kmetijsko prosveto • Izhaja vsak mesec • Celoletna naročnina din 25.—, posamezna številka din 4.— • Rokopisov ne vračamo • Vse, kar se tiče uredništva, pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude«, Ljubljana, Pražakova ulica 11 • Uprava »Grude« je v Ljubljani, Pražakova ulica 11, kamor pošiljajte naročnino, oglase in reklamacije (pritožbe) • Poštno čekovni račun »Grude« ima št. 13.440

Urednik: Ivan Kronovšek • Izdaja Zveza kmetijskih fantov in deklet, oba v Ljubljani • Tiska Tiskarna Slatnar, d. z. o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik

Izkoristite priliko!

Kolesa,

motorji, vsi nadomestni deli

Splošna trgovska d. z. o. z.
Ljubljana, Tyrševa cesta 33

Vsem našim naročnikom!

Že svoječasno smo vas obvestili, da je draginja pri tisku zelo narasla. Kakor večina drugih stvari, se je tudi ta podražil za 40 %, torej nekaj manj kot za polovico dosedanje naročnine »Grude«. Povečani tiskarski stroški so nas pri dosedanji naročnini občutno prizadeli.

Vse to nas je prisililo, da za malenkost zvišujemo naročnino, za kar smo se silno težko odločili. Pri dosedanjem povišanju tiskarskih stroškov, ki najbrže še ni zadnje, bi morali povišati letno naročnino za 10.— dinarjev. Ker pa hočemo, da bo »Gruda« najcenejši mladinski mesečnik, zato povišujemo letno naročnino le za polovico dejanske podražitve. Odslej bo torej letna naročnina »Grude« le din 30.— in prosimo naše cenjene naročnike, da vzamejo to skromno povišanje na znanje!

Pri tem pa Vas prosimo, da upoštevate našo uvidevnost in se nam oddolžite s tem, da boste nabrali čimveč novih naročnikov. Najmanj pa, za kar naj se vsak naš naročnik odloči je, da bo pridobil vsaj enega novega naročnika! Tako naj število novih naročnikov nadomesti znesek, za katerega smo prikrajšani radi le delnega povišanja naročnine!

Zanašamo se na Vas, da boste z razumevanjem storili vse za razmah našega mesečnika in nam čim prej poslali nove naročnike!

„Gruda“

Lojze Rukli :

Materi za Božič

Ves breg je bel kakor deviške grudi,
z neba me zre na milijone zvezd,
od oken v noč se zlivajo prameni;
vse svetonočna bajna je povest...

Radosten smeh igra vsem na obrazu,
le name žalost legla je nocoj:
brez doma, sam drhtim v tem trdem mrazu
in luči iščem, strehe za pokoj.

Ves sam, ves sam — mi škriplje pod
nogami,
zamolklo tolče moj korak,
iz sanj me cesta zasnežena dramí,
na mater se budi spomin sladak...

— Nocoj bediš in v duhu si pri meni,
in rožni venec se ti vije iz rok,
goreče moliš; vera, up je v tebi,
da srečo najde v svetu tvoj otrok.

Sred mrzlih cest, v tujini daljni, sivi,
brezdomca me peha usode tok.
Na okna trkam; kdo se me usmili,
kdo kruha da mi iz dobrotnih rok?

Nikdo, nikdo... Le burja ostro brije
in s prošnjo kletev pada v tiho noč.
Iz lin tam v dalji pesem se izlije,
rešenje vsem ljudem oznanjujoč.

Na zemlji mir... pojo v polnoč zvonovi;
sam sredi cest sem sončnih dni glasnik:
Noč sveta, mati, je in v zarji novi
z menoj ne bo zamrl bednih krik! —

Izpopolnjujmo se!

Ko se je začel v naših krajih uvajati obvezen šolski pouk, so se temu naši predniki v svoji ozkosrčnosti in starokopitnosti z vso silo upirali. Uporabili so vsa sredstva, da bi se ubranili novotarije, ki se je križala z njihovim pojmovanjem in pogledi na svet. Šolo so smatrali, vsaj po večini, kot nepotrebno stvar, ki jim bo prinesla le nove obremenitve in izdatke. Učitelj pa je bil po njihovem mnenju gosposki človek, ki živi brez dela na račun ljudstva.

Za obrambo in za svoj prav so se posluževali še drugih ugovorov. Menili so, da šola kmetškemu ljudstvu ni niti potrebna, ker se lahko dela brez pisanja in čitanja. Tako so dejali: »Šribar« naj piše, ker drugega ne zna, mi bomo pa okopavali, orali in kosili, če je šola ali pa je ni!»

Njihovo mnenje je bilo seveda napačno. Zameriti jim kljub vsemu ne bi mogli, ker so bili pač tako vzgojeni. Sto in stoletja se jim je vtepalo v glavo, da so ljudje nižje vrste, ki se morajo slepo pokoravati svojim gospodarjem, graščakom. Vživel so se v svoj položaj, pokorno tlačanili in priznavali ukaz: »Oblast je od Boga!»

Razvoj je šel svojo pot. Naš kmet se je znebil tlačanstva, vpliv gospodstva pa je v večji ali manjši meri ostal. Zato so tudi smatrali šolanje in izobrazbo za popolno prednost višjih slojev in kar niso mogli razumeti nenadne spremembe. Kakor so se upirali novim dajatvam, tako ali pa še bolj so se otepali vsake novotarije.

Kakor so bili svoj čas nekateri protivniki šole in nasprotniki vsake izobrazbe, tako imamo tudi sedaj še vse polno takšnih, ki mislijo, da je za našega človeka višja izobrazba nepotrebna. Poslužujejo se dokazov, ki smo jih že omenili poprej, češ, da za delo in življenje ni treba drugega kot pridnih rok, vse ostalo pa zavisi od večje ali manjše sreče, ki je usojena posamezniku.

Zopet so drugi, ki imajo drugačno naziranje in se vnemajo poleg ljudsko-šolske še za strokovno izobrazbo kmetске mladine.

Trdijo, da bi potem že dosegli nekako dovršeno znanje za svoj poklic, ki ga opravljajo, več, da bi ne bilo potrebno.

Mi smo, in moramo biti, drugačnega naziranja povsem iz praktičnega in načelnega stališča. Vemo in priznavamo, da je ljudsko-šolska izobrazba osnova in da je strokovna izobrazba nujna za izvrševanje vsakega poklica. Po našem bi morala biti obvezna, to je, da bi imel vsak kmetški fant kmetijsko, vsako kmetsko dekle gospodinjsko, vsak obrtnik pa obrtno šolo in podobno. Svet je že tako napredoval, da ljudska šola za življenje že dolgo ne zadošča več. Strokovno šolstvo pa kljub važnosti prav tako ne smemo jemati za višek šolanja.

Mogoče bo kdo smatral našo zahtevo za pretirano?! Prvi hip že, toda kdor pozna razmere naših ljudi na deželi, bo kmalu uvidel, kako ne samo po svoji izobrazbi in razgledanosti, temveč v splošnem zastajajo za ljudmi drugih poklicev. V življenjski borbi so tako rekoč z neenakim orožjem. Kako naj se v teh časih uveljavlja kmetški človek samo z ljudsko šolo? Kaj mu pri vsem zadošča strokovna izobrazba, ko pa mu stoje nasproti ljudje od oblasti, raznih ustanov in vseh drugih poklicev, ki ga daleč nadkriljujejo. Nikjer ni zapisano in določeno, da mora biti obdelovalec zemlje in pridelovalec kruha najmanj izobražen! Nasprotno, po svoji

važnosti in izpostavljenosti bi moral biti veščak svoje stroke, poznati bi moral trgovino, razumeti pravne zadeve, popolnoma obvladati politično vedo in še polno drugih stvari. Šele takrat bi se lahko uveljavljal v javnem življenju, kjer bi si ustvaril svoji važnosti vreden položaj. Samo takrat bi se lahko otepal vseh nevšečnosti, ki ga oklepajo z ene in druge strani.

V navedenem pravcu gre naš cilj in vsa prizadevanja, ki jih zasledujemo. Hočemo

izobraženega in dobro vzgojenega vaščana, ki bo neodvisen in upoštevan državljan. Zato tudi ne moremo priznati tistih stremeljenj posameznikov in organizacij, ki se temu upirajo, ker bi radi držali kmetškega človeka v odvisnosti, popolnoma oddaljenega od razvoja, pri katerem je oddolžno prizadet. Vsa takšna hotenja moramo pobijati in izločevati, če hočemo resnično delati za koristi kmetškega človeka.

Alojz Šavora:

Čez hribe in doline...

Smatrali so jih za divje ljudstvo in so z njimi postopali hujše kakor z živino. Ta srbska mati je pravila, da bi se dala rajši ubiti, kakor še enkrat prestatiti vojno.

Družina je, kakor smo že omenili, zelo velika, zato jo je težko obuti in obleči. Radi tega so manjši otroci še pozimi bosi in raztrgani, zato tudi ne morejo iz hiše. Revno dekle se tu težko poroči. Od nje zahtevajo, da je lepa, da ima dukate (cekinе), denar, šivalni stroj, ročna dela, perilo itd. Tega vsega pa revno dekle ne dobi. — Ob sredah in petkih imajo post. Ne jedo niti ribjega mesa, ne jajc, ne mleka, temveč le paradižnike, papriko, kruh in drugo brezmasno hrano. Pred Veliko nočjo pa se postijo kar sedem tednov. Učitelj, ki je Rus, pa se ne posti, pravijo, nikoli.

Tudi tukaj se je malokdo vozil z vlakom, čeprav ni daleč do železniške postaje. Redkokdo od starih zna brati in pisati. Sedaj pa mora vsak otrok v šolo. Zgodi pa se, da kakega »skrijejo«, in ne hodi k pouku. Mladina je zelo bistra, toda ne more v višje šole, ker ni denarja. Zato pravijo: »Kdor je gospod, ta je spet gospod.« Ljudje so narodno zavedni. Pravijo: »Če bi nas tudi ubili, mi ostanemo Srbi in bomo vedno Srbi!« Sicer pa te ne vprašajo: kdo si, kaj si, in odkod si?! »Ko je umrl On — kakor pravijo kralju — smo vsi jokali« — je rekla mati. Ljudstvo je preprosto, iskreno in dobro.

Gospodarska poslopja so zanemarjena in orodje je primitivno. Čardak (koruznjak) je spleten iz šibja, pokrit pa je s koruznico. Podobno so grajeni hlevi. Še kotel za žganjekuho je največ iz zemlje. Plug je skoraj popolnoma lesen. Kakor so hiše na zunaj

siromašne, tako so tudi sobe v njih borno opremljene. Več ljudi spi na eni postelji, nekateri tudi na tleh ali na skednju. Prti, posteljina in drugo perilo je iz domačega platna, ročno sešito. Sicer pa vlada povsod red in čistoča, seveda v kolikor je pri tolikem številu otrok mogoče.

Večerali smo obilo, belo projo (kruh iz bele koruzne moke) in mleko. Spal sem skupaj z gospodarjem v eni postelji, kar se smatra menda za posebno čast in zaupanje. Zajtrkovali smo prav tako projo in mleko. Umil sem se tako, da so mi iz lončka zlivali vodo v roke; oni pa so se umili kar iz ust (vodo vzamejo v usta in jo spuščajo v dlani). Ker plačila na noben način niso hoteli sprejeti, sem se jim zahvalil in spočit krenil naprej.

Blizu Lajkovca se mi je nudil nenavaden prizor: Pod slamnato streho, ležečo na nekaj kolih, se je gnetlo več ljudi okoli vola, ki je ležal na hrbtu in bil z vrvmi močno povezan. Mislil sem, da je to klavnica in da bodo vola ubili. Ko pa sem stopil bliže, sem videl, da ga bodo podkovali. Nad njim je visel drog, za katerega so bile njegove noge močno povezane. Glavo je imel privezano k steburu, da je niti premakniti ni mogel. Kovač mu je pribil na vsak parkelj podkev. Uboga žival je prestrašena bulila, otepala z repom in se od strahu pobotila.

Tako kovanje je navidez zelo nerodno in težavno, gre pa kaj hitro in enostavno od rok. Volu zvežejo noge navzkriž z vrvmi, potem mu jih potegnejo narazen, da pade na hrbet. Nato ga privežejo za kole in mu tako brez težave pribijejo podkve. Vol je v pičle četrte ure podkovan. Podkov stane

30 do 50 dinarjev in zdrži kake tri mesece. Ker vozijo v teh krajih večinoma z voli, so nekateri kovači pravi strokovnjaki za volovsko podkovanje. S tem se bavijo večinoma cigani.

Tudi beračiti sem videl tu na svojstven način. Srečal sem močnega, mladega capina, ki je vodil osla, vpreženega v voz na dve kolesi. V vozu je ležalo v umazane cunje zavito, ubogo, spačeno bitje. Zvedel sem, da je berač cigan, ki ima s seboj to pohabljen siroto samo zato, da mu ljudje iz usmiljenja do reve rajše dajejo darove.

Lajkovac je mestece v dolini reke Kolubare, in je pomembno železniško križišče.

Videl nisem tu nič posebnega, slišal pa sem originalne »narodne« kletvice...

Pogledali smo si življenje srbskega ljudstva po nekaterih predelih Srbije. Videli smo, da je precej zaostalo, bedno, zapuščeno in da nas ne sovraži kakor sovražijo nekateri »Srbe«. Tudi srbski kmet je izkoriščen po oderuh in po beograjski čaršiji, ki guli vse skupaj in seje prepir. Moj namen je bil, da vas spoznam z ljudstvom po teh krajih. In če prispevam delež k splošnemu narodnemu sporazumevanju, kar dela jalova in »rodoljubna« gospoda že čez dva-set let, bom zadovoljen.

Franc Šebjanič:

Slovenci v Ameriki

Časopisje

in umetniško ustvarjanje

Ena izmed najvidnejših prič slovenskega življenja v Ameriki je gotovo tiskana beseda. Le-ta je poleg tega tudi kolikor toliko značilna podoba slovenskih priseljeniških razmer in najtrdnjša vez z domovino.

Naši izseljenci so že namreč mnogo pred prvo svetovno vojno začeli izdajati najrazličnejše slovenske knjige in časnike, katerih število se je zlasti po vojni vidno pomnožilo. Med najstarejše slovenske časnike v Ameriki spada »Glas naroda«, ki je začel izhajati l. 1891. Slovenci v Severni in Južni Ameriki pa se niso zadovoljili zgolj z izdajanjem časnikov, ki so ponajveč glasila različnih organizacij, temveč so pričeli »dajati na svetlo« tudi revije, liste, ki imajo že čisto leposlovno kulturni značaj.

Med slovenskimi časniki (dnevnik, tednik, mesečnik), ki izhajajo dandanes v Ameriki, so najbolj znani:

Ameriški Slovenec (dnevnik), Ameriška domovina (dnevnik), Amerikanski Szlovenecov, Glasz (tednik), Enakopravnost (dnevnik), Glasilo KSKJ (tednik), Glas naroda (dnevnik), Jugoslovanski Obzor (tednik), Napredek (tednik), Nova doba (tednik), Proletarec (tednik), Prosveta (dnevnik), Naprej (polmesečnik), Novi svet (mesečnik) itd.

Slovenski časnikarji in književniki, naj navedem samo Ivana Molka, Franka Zuitza, J. M. Trunka, E. Kristana, A. J. Terbovca in Zavertnika, pa sodelujejo tudi pri več ali manj kulturnih (vzgojnih) listih, ki jih je

navzlic vsemu le nekaj. Med te liste lahko štejem: Mladinski list, Ave Mario, Cankarjev glasnik, Njivo itd. Kakor se v dnevnem in tedenskem tisku razpravlja zlasti o dnevnih dogodkih, o organizacijskih in društvenih stvareh, tako se v revialnem tisku posveča precej pozornosti čisto leposlovnim, kulturnim, nazorskim in drugim vprašanjem, ki zanimajo slovenske izseljence.

Poleg časopisja skrbijo naše izseljenske organizacije v Severni in Južni Ameriki tudi za izdajo koledarjev (Ameriški družinski koledar, Ave Maria, Slovensko ameriški koledar itd.) ter za poučne in leposlovne publikacije.

Mimo Trunkove knjige »Amerika in Amerikanci« je napisal najboljše delo o naših ljudeh v Ameriki Jože Zavertnik, doma iz Škofljice pri Ljubljani. Razen svojega časnikarskega in organizacijsko-socialističnega dela je tu in tam prevedel tudi kaj iz nemščine in angleščine. Pri publicističnem in pisateljskem delu ameriških Slovencev ima dalje velik delež tudi Ebin Kristan, ki je kot politik in socialistični delavec prvič prišel v Ameriko l. 1912. E. Kristan je znan feljtonist (podlistkar) in politični publicist, napisal pa je tudi mnogo leposlovnih del (drame: Volja, Kato Vrankovič, Kraljevanje, Tovarna itd.). V zvezi s poučnim knjižnim delom je treba omeniti predvsem ime F. J. Kerna, ki je l. 1919. izdal v Clevelandu angleško-slovenski slovar, sedem let pozneje Angleško-slovensko berilo, v poslednjem času pa svoje Spomine. V vrsti naših izseljenskih pisateljev pa zavzema dokaj vidno

mesto pisateljsko ustvarjanje Ivana Molka, ki se je l. 1900. odpravil v Severno Ameriko, kjer je potem kot jeklarski delavec začel svojo trdo življenjsko pot. I. Molek je izdal roman »Zajedalci«, napisal pa je tudi več dram (Poročna noč itd.), znanstvenih spisov (Priče revolucije); znan pa je tudi kot prevajalec iz angleščine. Za slovenski živelj v Južni Ameriki pa je pomembno tudi publicistično delo duhovnika Jožeta Kastelica, ki se je pred nedavnim smrtno ponesrečil na grebenu Aconcagua (Čile).

Slovensko življenje, posebej še slovensko prosvetno življenje v Ameriki, budi in krepi tudi pesem Ivana Zormanana, o kateri se pesnik sam takole izraža:

Moja pesem je svobodna,
prosta modne struje, — izma,
topla, naša hoče biti...

(Motto iz zb. »Iz novega sveta«)

Zormanovo pesniško ustvarjanje je izredno obširno, saj je do danes izdal pet pesniških zbirk, izmed katerih se mi zdi najznačilnejša tista z naslovom »Iz novega sveta«; v njej pesnik na nekaterih mestih posebno toplo in prepričljivo izpoveduje bolečine slovenskih priseljencev.

Izmed vseh slovenskih (po rodu) književnikov v Ameriki pa je gotovo najpomembnejši Louis Adamič, ki piše sicer v angleščini in ki je cenjen ne samo pri vseh priseljenicah, temveč tudi pri Anglosasih. Med njegova najznačilnejša in največja dela spadajo: *Dynamit*, *Smeh v džungli*, *Moja Amerika* itd. V *Dynamitu*, ob katerega izidu je prof. Elmer Barnes priporočal Adamiča za univ. profesorja, naš grosupeljski rojak opisuje zgodovino delavskih bojev, v »*Smehu v džungli*« pa svoje vtise, doživlja in trnjevo pot skozi amerikkansko »džunglo«, pot, ki je značilna za marsikateriga slovenskega izseljenca; v »*Moji Ameriki*« pa je Adamič razgrnil pred čitateljem stvarno podobo amerikkanskega sveta, življenja in duha. Kljub vsestranskemu in angleškemu jezikovnemu ustvarjanju je Adamičevo delo za Slovence v Ameriki izredno važno, zakaj v njem se očituje iskrena občutenost in temeljito poznanje slovenskih priseljeničskih razmer in življenja.

Razen omenjenih književnih ustvarjalcev je tako v Ameriki kakor tudi doma znan slikarski umetnik Gregor Perušek, ki je letos v juniju umrl v Clevelandu. Perušek je ustvaril nebroj umetnin, ki izpričujejo nje-

Gregor Perušek

(Umetnost)

govo zrelo umetniško stremljenje, poleg tega pa je l. 1926. ustanovil v Clevelandu celo Jugoslovansko šolo moderne umetnosti.

Po vsem tem je jasno, da slovenski izseljenci v Ameriki niso sprejemali zgolj le tuje vplive in se potopili v tujem, anglosaškem kulturnem življenju, temveč da so svojim amerikkim rojakom — pa tudi Amerikanecem samim — nekaj dali in mnogokaj pozitivnega ustvarili. — Slovensko življenje ima na tleh onkraj oceana tako že močno kulturno tradicijo.

Politično udejstvovanje — Mladina

Slovenski izseljenci so se v Ameriki poleg drugega ukvarjali tudi s politiko, za katero so se zanimali že doma. Zato ni čuda, če so se ozke in vsega obsojanja vredne slovenske strankarske razmere pogostokrat enostavno prenesle na amerikkška tla. Le-tu so se naši ljudje namreč tudi lahko svobodno vneli za to ali ono politično strujo.

Ze l. 1900. se je — poleg katoliških političnih združenj — ustanovila prva socialistična (politična) »postojanka« v Chicagu, kjer je deset let kasneje »vstala« v življenje tako zvana Jugoslovanska socialistična zveza, ki je bila močno delovna predvsem v letih 1917.—18. Med prvo svetovno vojno

so stopnjevale svoje delo tudi vse ostale slovenske politične organizacije. Tako sta se v tem času razlikovali dve politični struji, ki sta delali za osvobojenje južnih Slovanov: ena je zagovarjala in vztrajala na krfskem programu, druga pa se je vnela za republikansko obliko jugoslovanske države.

Svoj čas (kakor tudi še danes) so bili naši ljudje v Ameriki organizirani v političnih klubih, katerih delo je bilo blizu ali znani

krajske dediščine (ime itd.), ki je morda pri »čistokrvni« ameriški mladini vzbudila posmeh, je povzročila, da so se mladinske vrste že zaznatno odmaknile od gorečega narodno vzpodbudnega in prosvetnega dela (in to kljub slovenskim ljudskim šolam, tečajem itd.). Domovina staršev jim je morda v naboljšem primeru le daljno, tiho hrepenenje... Grenko, da pregrenko dejstvo je, da slovenskemu narodu sinovi in hčere ameriških izseljencev vidno odmirajo. Jasno je,

Gregor Perušek: Gozd
(Umetnost)

republikanski ameriški stranki ali pa demokratski! Dandanes so med našimi izseljenci tudi pristaši drugih ameriških strank. Pri tem je važno, da so se Slovenci v mnogokaterih mestih in naselbinah politično tudi že precej uveljavili in zavzemajo veliko važnih mest v političnih, upravnih, občinskih in drugih ustanovah ali službah.

Poglavje zase v razpravljanju o slovenskih izseljencih v Ameriki je vprašanje mladine, ki se je rodila in ki se vzgaja ter raste v življenje daleč od domovine svojih staršev.

Prve generacije slovenske izseljenske mladine so še kolikor toliko vzgojene v domačem slovenskem okolju in znajo materni jezik; teže je v tem pogledu glede druge generacije, glede tretje... O tej mladini ne moremo več reči, da bi bila narodno zavedna in da bi bila še količkaj vezana na »staro domovino«. Marsikatera stran staro-

da tako počasi odмира tudi slovenski narodni živelj v Ameriki, zakaj edino mladina je bodočnost slehernega naroda in narodnostne skupine. Če pa je temu res tako — in to naj bo izven dvoma! — potem je danes ravno na slovenski kmetski in ostali mladini pod svobodnim soncem, da po več ko dvajsetih letih zgradi trden most med svojimi vrstami in vrstami izseljenske slovenske mladine v Ameriki.

Naša zgodovinska naloga je, da se ne zavemo šele po dvanajsti uri trpke resničnosti Zormanovih pesniških besed:

K počitku v večno domovino
pionirji že odhajajo,
razgledi novi, novi časi
nad njih grobovi vstajajo...

V teh časih in teh razgledih domovina ne sme pozabiti slovenskih izseljencev v Ameriki.

(Konec)

Ob zaključku letošnjega leta

Lansko leto so vsi znaki kazali, da nam gredo še težje razmere nasproti. Tako se je tudi zgodilo. Občutno je prizadelo tudi izdajanje časopisov.

Krepko smo vzdržali in bomo morali tudi v bodoče. To je zasluga vseh, ki pri »Grudi« kakorkoli sodelujejo. Največje priznanje pa gre našim zvestim sotrudnikom, agilnim poverjenikom in tistim, ki tudi kako drugače podpirajo naša stremjenja. Vsem izrekam najtoplejšo zahvalo!

Odveč bi bilo naglašati pomembnost »Grude«, ki s to številko zaključuje 17. leto. Z veseljem jo prejemajo kmetijski fantje in dekleta, vseh je vsem drugim, ki so njeni zvesti naročniki. Važno kulturno in vzgojno delo vrši, budi ponos in vliva zavest, kar je zlasti za mlajši vaški rod izredne važnosti.

Prednje naloge bo »Gruda« tudi v prihodnjem letu izvrševala v nezmanjšani meri. Kar bodo zmogla naša prizadevanja, bomo storili in skušali zadostiti zahtevi časa in naših stremjenj!

Zato prosimo vse, da pri tem sodelujejo in pomagajo kjerkoli in kakorkoli morejo. Vsi bomo tudi v najtežjih prilikah uspeli!

Urednik.

Prijetne božične praznike in srečno novo leto želi svojim cenjenim naročnikom, čitateljem, poverjenikom, sotrudnikom in inšerentom

„Gruda“

Razlaga tujih besed

● Kriptogram (kryptogram) (kripto pomeni tajni, gram pa pisati) je tajnopis ali skriven napis. Tajni spisi so že včasih imeli veliko vlogo in jo bodo tudi v naprej, dokler bo količjak življenja na svetu. Tajne spise in napise so uporabljali že stari Grki in Rimljani, zlasti pa so imeli važno vlogo pri vojskovodjih; uporabljali so jih v veliki meri na raznih dvorih v dvorskih spletkah, pri španski inkviziciji, zlasti pa so pridobili tajni napisi veljavo v novejši dobi, ko se z raznimi šiframi in tajnimi znaki lahko prenesejo misli in celo govori na velike daljave, ne da bi za to vedel tudi kakšen nepoklicani, ki mu skrivnost ali tajnost ni bila namenjena. Tajnih napisov se poslužujejo razni mednarodni goljufi, ameriški gangsterji, uporabljajo pa jih tudi detektivi. Skratka, kriptogrami so dobili veljavo v vseh oblikah človeškega udejstvovanja. Celó v ljudski šoli, v prvih razredih večkrat tovarišurijo da tajni znak ali napis, s katerim sta se dogovorila, da bosta in šole grede zavila po drugi strani proti domu in si bosta spotoma pekla krompir. Tajnopisi so zlasti dobili veljavo v modernih vojskah, kjer špijoni obveščajo s tajnimi napisi ali tajnimi znaki svoje gospodarje, oziroma tisto vojno sranko, ki ji služijo. — Poleg besede kriptogram je tudi beseda kriptogam, kar pomeni tajnocveten, tajnocvetno rastlino, oziroma rastlino, ki sicer cvete, toda ta cvet ni viden kot pri drugih rastlinah in se torej praktično ne smatra, da bi rastlina cvetela.

● Optirati pomeni želeči oziroma se odločiti za kaj. V praksi pride ta izraz največkrat do veljave pri opredelitvi za določeno narodnost, odnosno državo. Tako imamo na primer v Baranji in Banatu veliko optantov, ki so optirali leta 1918. za našo državo. Izrekli so se, da hočejo biti jugoslovanski državljani, pa so se po razmejitvi med Madžarsko in Jugoslavijo morali preseliti v našo državo. Mnogim sicer ni bilo ljubo zapustiti svoje domačije, pa so jih madžarske oblasti k temu prisilile. Tudi drugod po svetu je pretekla vojna ustvarila veliko število optantov pri razmejitvah med narodi, kar je povzročilo pri ljudeh mnogo gorja. Večkrat namreč ni bila opcija želja njih samih, ampak so jih prisilili. Tudi danes se nekaj podobnega dogaja v svetu, ko se ljudje pod raznimi drugimi vplivi preseljujejo iz dežele v deželo, toda to ni prava opcija, ker ljudje niso iz lastne pobude optirali za dežele in države, kamor so jih preselili.

Skroz krvave zarje sije
zvezda nam že tisoč let,
kri tlačanov zemlja pije —
človek je na križ razpet.

Iščemo Odrešenika...
Nam se v hlevcu bo rodil —
sredi bede, siromaštva
z nami revščino delil?

Zarje so vse bolj krvave,
v njih utone zvezde sij...
Novo luč miru in sprave,
v svojem srcu vsak prižgi!

I. K.:

Letošnji božič

Dočakali smo letošnji božič. Bali smo se, da ga ne bomo preživeli v miru, kakor ga ne bo preživelo na milijone ljudi.

Mirovno geslo tega praznika ima velike razloge. Človeštvo si je že v davnini morda izmed vsega najbolj želelo mir in ta želja ne bo izginila, dokler bo obstajal svet. Saj je samo v miru omogočeno življenje in le v njem si lahko človek nemoteno ustvarja pogoje za obstanek. Tudi vsako blagostanje in bogastvo je brez vrednosti, če ga ne obdaja zagotovilo miru.

Kakor vedno, se bodo tudi na letošnji božič znašli svojci pod krovi svojih domov. Zbrali se bodo vsi, ki še niso zadušili notranjega nagnjenja, ki jim narekuje spoštovanje rojstne hiše, povezanost družinskih članov ter medsebojno ljubezen in podporo. Le tisti, ki so se odtujili in komur prilika preprečuje ali pa jim je usoda odredila drugače, ne bodo v družinskem krogu preživeli božičnega večera.

Velike so razlike v praznovanju božičnih dni. Mnogi bodo uživali vse dobrote, ki jih daje zemlja in pripravlja človek; drugi bodo zadovoljni s skromnimi pribojški ob topli peči; tretjim bo manjkalo zavetja in vsakdanjega kruha. Edino, kar bodo vsi enako uživali, je mir, za katerega smo že v strahu trepetali.

Če ničesar drugega, je že ta dobrina in zavest vsaj zaenkratne brezskrbnosti več kot vse drugo. Samo zamislimo se, koliko ljudi nima v teh časih še strehe nad glavo in koliko jih gleda vsak trenutek smrti v oči.

Zato smo lahko skromni s svojimi zahtevami in z drugimi cilji. Vsaj za enkrat. Ker čas, ki nam bo dal več možnosti za pridobitev svojih pravic, se približuje. In ta čas bo prinesel mir in blagostanje ne samo nekaterim, ampak vsem ljudem, ki so dobre volje!

Ančka božična noč

Na ulice se je spustila težka megla in je sveloba luči komaj, komaj prodirala med hladnimi stenami, ulični tlak pa je bil gladek kakor drsališče. Ljudje so hiteli skozi megleni zastor, zdaj pa zdaj je kdo treščil ob srečajočega in spodrsnil.

Tudi Ančka je hitela domov in razmišljala na mater in očeta, v srcu pa se ji je pojavilo domotožje. Odkar je bila v mestu, njena mlada duša ni slišala in občutila prijazne besede; vse je bilo mrzlo, kakor ledeni tlak, ki ga nikakor ni mogla zamenjati z domačimi vaškimi stezami. Ančka je občutila šele sedaj, da je blatna vaška cesta mnogo bolj prijazna, kakor polzka mestna ulica. Zdelo se ji je, da sta stopa po ognjenih tleh, čeprav je bil povsod led, megla in mraz. Prijela je oberoč za vlažno in hladno steno, da ni omahnila, v srcu pa jo je streslo. Najrajši bi zajokala. Z vso močjo je zahrepenela po domačem ognjišču, po sosedih in tovarišicah, s katerimi je prijetno kramljala. Kako prijazno je bilo pri peči, ko so topili svinec, iz vseh je izžareval resničen praznik rojstva, zato je do polnočnice minulo kar mimogrede. Megla je medtem postala še bolj gosta, zato je Ančka previdno in bolj počasi stopala in vedno tipala za zid, da so ji roke kar otrpnile od mraza.

»Božična pesem«, se je spomnila. Tiha, sveta noč, skozi katero odmeva zbor pravičnih, je odjeknilo nekje v notranjosti in v duhu je videla postavne fante, kako z bakljami svetijo po stezah, da se ji je kar sredi noči zjasnilo. Kar poletela bi med nje in vse po vrsti objela. Vsem bi voščila prijazno besedo in oni bi prav tako prijazno odgovarjali. Skoraj toplo bi postalo Ančki in rok ni več občutila, le grenka resnica ji je nenadoma pregnala lepe spomine na domačo vas. Zavila je na desno in štela korake. Pri štirindvajsetem koraku bo morala vstopiti. Tam je bil sedaj njen dom. Kar svetil se je in bleščal. Tla v sobah so bila svetlejša kot domača miza, toda vse to je morala očediti in urediti Ančka. Za njo ni bilo proste ure. Kdo bi se zmenil za služ-

kinjo? Ni vredno! Takšnih deklet je na ducat, ji je nekoč rekla njena gospodinja, nazivati jo je morala »milostljiva«, ki se je navadno okrog enajstih privlekla iz spalnice in pošteno oštela Ančko za predkosilo, ker ni v kuhinji mirovala in je gospodinjo vznemirjala pri spanju. — »Ti kolovrat neokreten,« se je jezila gospodinja, ko je prišla Ančka vsa ozebla in s težavo privlekla božičnico. »Kje si bila tako dolgo in niti čevljev mi nisi očedila. Da bi te nesreča! Za nobeno rabo nisi, ti teslo... Kaj misliš, da bom jaz kurila in si mazala roke, ti pa kolovratiš po mestu. Nič! Bom, že dobila drugo! Kdo bi se jezil z bedakom. Kje imaš pa steklenico? Ali ti nisem rekla prinesiti dve steklenici likerja? In cigarete? O, da bi te. Ničesar ne veš in za ničesar nisi uporabna. Kaj gledaš? Zakuri in obrni te tvoje okorne ude. Ah...« se je tresla od ogorčenja gospodinja.

Ančka je nemo strmel v žensko. Obrnila se je in pospravila kuhinjo, očedila hodnik, nato pa je odšla v podstrešno sobico, se vrgla na skromno posteljo in trpko zajokala. Njeni težki vzdihji so turobno odmevali v pusti sobi, toda od nikoder ni bilo tolažeče besede. Nekje spodaj je zaslišala zamolklo razsajanje in smeh. Bilo je pri gospodinji, kjer se ni štedilo s pijačo in miza je bila polna jedi, ki pa za Ančko niso bile dostopne. Pozno v noč, ko se je rodil Odršenik, je bilo slišati v podstrešni sobi tiho ječanje.

Nenadoma je Ančka planila! Z rokavom si je obrisala solze, stopila dva koraka naprej in trenutek zastrmela v noč.

»Grem!« — je bruhnilo iz nje. Boljša je domača blatna steza kakor ta blesk. V naglici je pobrala svoje stvari, gospodinje niti vprašala ni za skromen zaslužek, in odšla. Mrzel je bil božični dan in burja je divjala čez hribe, toda Ančki je bilo toplo. Vračala se je domov, njena duša pa je pela božično pesem, ki je drhteče zvenela skozi vihar.

Mežnar Brkljač

Prav za vse hočejo vedeti, najbolj pa jih vedno zanima uspeh darovanja. Kakor da bi bilo to najbolj važno, ali je pet krač več ali manj. Tega pa nihče ne vpraša, kakšne so potrebe podružnice in kakšni so izdatki?! O pospravljanju in čiščenju še nikoli ni slišal nobene besede. Kakor da bi to ne bilo važno in kaj vredno. Težko je z ljudmi. Vsak bi samo vzel in jemal, dal in žrtvoval pa ničesar. Sicer je pa to njegova stvar in njegova skrb. Bo že vse tako napravil, da bo v redu in prav.

Zimski meseci so še nekam hitro minevali in pomlad je bila pred durmi. Sonce je dajalo že nekaj toplote, tako da so zgodnje vrbe ob potoku in na močvirnatih tleh že pokazale prve mačice. Ljudje so pričeli z raznimi deli na prostem in so hoteli nekako prisiliti tople dni.

Tisti čas so se tudi prebivalci Bukovja, Preseke in drugi naselj večkrat videli. Pozimi je bil vsak zadovoljen, da mu ni bilo treba izpod strehe, posebno v hribih, kjer ni prave gazi, razen tiste do župne cerkve. Tako so se začeli pogovarjati o dogovoru, ki so ga napravili radi odpora proti Brkljaču, ker se je vedno bolj in bolj bližala cvetna nedelja. Ničesar niso pozabili radi obvestila tistih, ki takrat niso bili navzoči. Kakor Klančnik in Brinjevka, so tudi drugi storili vse, da se obračuna z ljudmi, ki hočejo neupravičeno živeti na račun drugih.

Švedrovka, ki je takrat bolj sumljivo spremljala pogovor o kračah in Brkljaču, vso zimo ni bila pri Sv. Antonu. Pot je zelo naporna, zlasti tedaj, kadar zapade sneg. Drugih opravkov ni imela, nalašč pa se za ta obisk ni odločila, tako, da je že na vso stvar skoro pozabila. Imela je trden namen, da bo izkoristila ugodno priliko. Ne radi poštene stvari, ali da bi pomagala na noge pravici, ali iz spoštovanja do poštenja! Kdor več da in kdor več nudi, za tistega pa je govorila. Če bi ji Brkljač dal kakšno nagrado, potem bi dr-

žala z njim, pa četudi ne bi imel prav in zopet bi z vso silo pomagala Klančniku in Brinjevki, če bi vedela, da bi imela od tega kakšen hasek. Za stvar samo, ker ni bila prav nič prizadeta, pa se ni brigala. Prepričanja ali kake druge dobre lastnosti ni upoštevala, ne poznala. Radi nje bi lahko vse ljudi okradli in ves svet ogoljufali. To ji je bilo popolnoma vseeno, ker je poznala samo svoje potrebe in želje, drugo ji na svetu ni bilo mar.

Na tiho nedeljo je župnik raz prižnico oznanil: »Danes teden, takoj po prvi sveti maši, se bo vršila pri naši podružnici Sv. Antona Puščavnika dražba darovanega svinjskega mesa. Kupci se lepo vabijo!«

Čeprav je to že star običaj, da se vrši na ta dan dražba, je kljub temu med verniki nastal tih nemir in šepet. Ljudje so se spogledali in tu pa tam med seboj šepetali.

Med njimi je bila tudi Švedrovka, ki se je pri oznanilu zvila kakor kača, potem pa se je zazrla v strop in nekaj premišljevala. Ves čas med službo božjo je bila zamišljena in se ni ozirala okrog, kakor je bila njena navada.

Ko so odhajali verniki iz cerkve in hiteli k oklicu pred cerkvijo, se je Švedrovka še nekaj časa pomudila na pokopališču in pregledovala grobove in spomenike. Kar nič je ni zanimalo vrvenje in razgovori ljudi, ki se jih je drugače vedno udeleževala.

Tako je postopala sem in tja, dokler že niso po večini vsi odšli, potem pa je urno zavila po poti proti podružnici Sv. Antona.

»Danes je zadnji čas, da se pogovorim z Brkljačem in škoda bi bilo zamuditi to priliko, ki mi lahko koristi,« si je na tihem šepetala in krepko stopala zdaj v breg, zdaj zopet v dolino. Vsi so že odšli pred njo in v daljavi je videla, da se premika nekaj ljudi. Pospešila je korake in se jim vedno bolj približevala. Predno jih je dohitela, je spoznala med njimi tudi

Brkljača, ki pa ga v cerkvi in zunaj ni opazila. Ko se je približala, je nekoliko glasneje zakašljala, Brkljač se je ozrl, Švedrovka pa mu je urno pomigala z roko.

Brkljač je razumel, kaj pomeni znak, in je pri prvem grmu stopil s poti, tako da ga je Švedrovka pustila zadaj. Ni bilo dolgo, ko sta že korakala skupaj.

»Nekaj bi ti povedala, kar ti bo še prav prišlo, pa si skoro ne upam!« Brkljač je skoro zaprepaščen brez besede prisluhnul. »Pa saj veš, kako je, če ve eden, ne ve nobeden, če pa vesta dva, pa ve pol sveta!«

»O, le kar povej, Švedrovka, si brez skrbi, da bi komu kaj pravil!«

»Saj bi že, pa mi je tudi vseeno, ker od tega tako ne bi imela ničesar.«

Brkljač je kmalu razumel, da bo treba nekaj obljubiti. In res je začel nagovarjati Švedrovko, da ji to ne bo zastoj. Na hitro je premislil in ji takoj ponudil nekaj vina in pa dva mernika krompirja, kate-rega je ona letos zelo malo pridelala.

Ponudba je bila Švedrovki všeč in mu je takoj začela razlagati, kako je bilo takrat, ko so se vračali od Sv. Antona in kaj so ljudje govorili o Brkljaču.

Novica ga je spreletela in je za trenutek obstal. Potem pa se je razjezil nad tistimi, ki jih je omenjala Švedrovka. Ko mu je nekoliko odleglo, se je zahvalil Švedrovki za sporočilo in ji poleg vsega še obljubil nekaj več. Povabil jo je, naj pride po obljubljeni stvari kadar hoče. Najrajše pa ima, če pride enkrat spotoma in če mogoče že v mraku, da bi ne nastala kakšna ugibanja.

Švedrovka ga je še opozorila, naj bo previden in se je poslovila. Vsa zadovoljna, da se ji je tako lepo obneslo, je odhitela proti domu.

Brkljača je novica zelo potrla. Bil je jezen in razburjen hrati. Z domačimi se ni pogovarjal in tudi zajtrk mu ni šel v slast. Samo premišljeval je, kaj naj napravi, da bi preprečil kakšno nerodnost, ki bi se lahko pripetila pri dražbi na cvetno nedeljo. To bi mu ne bilo vseeno, ker se takšne stvari raznesejo daleč naokoli, po vseh sosednjih župnijah. Tudi pri doma-

činah bi prišel še koncem vsega ob dobro ime, pri župniku pa bi tudi zgubil zaupanje, ki ga je užival doslej.

Po zajtrku se je takoj odpravil v gozd, kjer je nemoten v popolni tišini pohajal brez cilja do poldneva in si v mislih napravil načrt, ki ga bo izvedel in preprečil škodoželnejšem njihove namene.

Takoj popoldne se je odpravil na pot. Poiskati mora človeka, ki bo kupil krače, ker se ni doslej še nihče oglasil. Bo že dobil nekje mesarja ali trgovca, ki se bo zanimal za takšno blago. Prodal jih bo bolj poceni, pa se bo že v naprej rešil kakšnih neljubih dogodkov prihodnjo nedeljo, ko se bo vršila dražba.

Obiskal je vse znane trgovce in mesarje v najoddaljenejših krajih. Trudil se je in ponujal z različnimi pretvezami. Za blago, ki je vsakovrstne kakovosti in prinešeno od različnih vetrov, se pač nihče preveč ne poteguje. Vendar je Brkljač končno le uspel in sklenil kupčijo z mešetarjem Odiračem. Domenila sta se za ceno, kilogram po sedem dinarjev. Vzeti pa jih mora takoj drugi dan.

V ponedeljek je bil Brkljač ves dan nestrpen. Proti večeru pa mu je odleglo, ko je zaslišal bobneči glas Odirača.

Krače sta zmetala v vreče in jih stehala. Bilo jih je sicer nekaj več, vendar sta se sporazumela za 179 kilogramov. Odirač je takoj odšel Brkljaču na roko 1253 dinarjev in stisnil vsakemu otroku, ki so se prerivali okrog njega, po en dinar. Vreče so naložili na voz, ko je bil že popolen mrak in Odirač je pognal konja po kotanjasti cesti v dolino.

Brkljač je nekajkrat preštel denar in ga naposled zložil v veliko ruto, ki jo je odnesel v posteljo pod vzglavje. Potem pa se je še malo zamislil in globoko oddahnil.

Tudi Klančnika in Brinjevko je oznanilo v cerkvi vzpodbudilo. Menda še najbolj od vseh drugih. Že zunaj cerkve sta iskala drug drugega in končno je Brinjevka opazila Klančnika, ki je bil za eno glavo večji od drugih. Poznala pa ga je tudi po klobuku. Prerila se je skozi množico in ga pocukala od zadaj za suknjič. Bliskovito se je ozrl, se nasmejal in prista-

vil, da se mu je takoj zazdelo, kdo ga išče. Naročil ji je, naj ga kar počaka, po oklicu pa bosta takoj odšla.

Brinjevka je začela prva. »Zdaj pa nič več odlašati,« je nagovorila Klančnika. »Vse je treba tako napraviti, kot smo se zadnjič dogovorili. Ti, Klančnik, moraš prevzeti vso stvar, jaz pa ti bom pomagala! Nekaj mora biti takšnih, ki bodo vodili, potem bodo že drugi tudi z nami potegnili. Saj vedo, za kaj gre. Če ne bo na dražbi vseh krač, potem ne kaže drugega kot Brkljača preteptati in mu vzeti mežnarijo. Njegovega izrabljanja mora biti enkrat za vselej konec. Škoda, da nisem moški, jaz bi mu že pokazala! Prav za prav pa tudi ti, Klančnik, nisi slabši od mene.«

»Le nikar se ne boj, Brinjevka, bomo že napravili, kar smo si zamislili,« odgovori Klančnik. »Takole si mislim. Takoj po dražbi bom razložil ljudem eno in drugo o Brkljaču, potem si bomo postavili novega mežnarja ali pa vsaj temu odvzeli pravico sprejemanja in prodajanja krač. To bo za njega velika kazen, ker bodo šele potem videli ljudje, kakšen je. Kruha mu že ne smemo odvzeti, ker ima otroke in se moramo na to že ozirati, čeprav sam ne bi zaslužil prizanašanja.

Pa še na tole sem pomislil. Če mu hočemo tudi dejansko poplačati njegove grehe, potem moramo še pred mojim nastopom dobiti nekoga, ki mu bo prisolil nekaj krepkih okoli ušes. Pa bo dovolj!«

Brinjevka je videla, da si Klančnik ves potek dobro zamišlja in sta se potem še samo dogovorila, koga je treba povabiti na cvetno nedeljo, da se jih bo čimveč udeležilo dražbe.

Vsi se bodo zbrali zjutraj pri Klančniku in se še tam domenili, če bi se pokazala potreba.

Na cvetno nedeljo je bilo po jasni noči hladno jutro. Vzhajajoče sonce pa je obetalo prijazen in topel sončen dan. Po livadah je bilo že polno zvončkov in trobentic, tudi vrba in dren sta že bila v razcvetu.

Od vsepovsod se je razlegal smeh in vriek mladih fantičev, ki se bodo danes

postavili z butarami. Kdor je večji korenjak, ima tudi večjo in lepše okrašeno butaro.

Pri Klančniku je bilo tudi živahno. Zbrali so se najboljši možje in fantje iz vseh vasi in tudi nekaj žensk je bilo vmes. Vse so še enkrat pretresali in se do kraja pomenili in končno odšli proti Sv. Antonu, da bodo po dražbi še pravočasno prispeli k božji službi, ki je danes samo v farni cerkvi.

Še predno so prišli do vrha, so opazili, da tudi od drugih strani prihajajo večje skupine ljudi. Videlo se je takoj, kako je bilo vse pripravljeno. Še nekaj sto korakov in bili so na vrhu.

Pred cerkvijo je bilo skoraj tako kot na sejmišču. Toliko ljudstva že dolgo ni bilo na dražbi. Sem in tja pogovor, smeh in pozdravljanje med znanci in prijatelji. Prav za obzidjem cerkve se je motovilil Brkljač. Bil je bled ko stena in vznemirljen, da skoro ni vedel, kaj bi počel.

Iz množice se je oglasil Klančnik: »Zdaj pa le začnimo, saj ne bo nikogar več!«

Brkljača je močan glas iz množice kar prevzel in ves zmeden je prestopal sem in tja, v rokah pa mencial košček papirja. Naposled je stopil na precej visoko hrastovo klado, ki je bila za ta namen že leta in leta na svojem mestu, noge pa so se mu tresle, kakor bi stal na veji. Potem

pa je z neko negotovostjo poravnal listek in prečital vsebino,

»Posluh! Občinstvu se sporoča, da so se krače že prodale pod roko, zato ne bomo imeli dražbe. Za nje se je dobil lep denar, vsega skupaj 1253 dinarjev. Ta denar je bil izročen cekvenemu ključarju.«

Ni še dobro izgovoril zadnjih besed, že je nastal strašen hrušč in vpitje: »Kje so krače? To je goljufija in tatvina! Polovica krač je ukradenih! Krače sem!« Ženske pa so vpile kot da bi bile obsedene: »Premlatite Brkljača! Izkoriščevalec, tat, slepar, daj krače nazaj!«

Nastalo je takšno ogorčenje in zmešnjava, kakor če bi kje zalotili največjega razbojnika. Med vpitjem in zmerjanjem se je že prerivalo proti Brkljaču nekaj fantov s tako naglico, da ni bilo slišati drugega kakor odmev zaušnic in prigovarjanje množice: »Le! dajte ga, kaznujte ga! Goljuf, slepar, goljuf!«

V tem trenutku je s krepkim glasom pozval Klančnik množico, naj se umiri, da bo mogoče dognati, kaj in kako! Resen poziv Klančnika je zalegel in vsi so se pokorili njegovim besedam.

Brkljač, ki je pod krepkimi zaušnicami padel po tleh, je s težavo vstal, rdečica pa mu je radi udarcev zalila obraz. Ves v strahu in osramočen ni vedel, kaj bi počel. Najrajši bi pobegnil, če bi si upal. Vedel pa je, kaj bi ga v tem primeru čakalo. Zato je ves povaljan in zaprepaščen obstal na svojem mestu. Niti besedice si ni upal odgovoriti, ker se mu je zdelo, da bi si lahko položaj samo poslabšal.

Takrat pa je nenadoma stopil na hrastovo klado Klančnik.

Nastala je popolna tišina. Vsi so z nestrpnim pričakovanjem zrlj vanj in že odpirali usta, da bi bolje slišali, ker so bili uverjeni, da bo nekaj povedal.

Klančnik se je vzravnal, si ponosno zavihal brke, potem pa krepko in počasi spregovoril:

»Možje in žene, dragi vaščani!«

Na današnji dan se vsako leto zbiramo na tem mestu, da pomagamo dobiti večje zneske za tiste darove, ki ste jih vi vsi skupaj darovali. Žrtvovali ste vsak po svoji moči in si odtrgali od ust znaten priboj-

šek. To ste storili zato, da bi podprli našo podružnico Sv. Antona Puščavnika in vse potrebno za vzdrževanje.

Nismo svetohlinci, ostali pa smo zvesti veri svojih očetov in dajemo Bogu, kar je božjega. Smo iskreni in pošteni ljudje, zato tudi zahtevamo poštenje povsod. Vere nimamo samo na jeziku, pač pa jo nosimo v svojem srcu. Ni dovolj, če samo lepo govorimo, pravilno je le, če tudi tako delamo in živimo!

Dragi vaščani! Pozimi ste znosili skupaj za omenjene potrebe lepo množino krač in svinjskega mesa. Vsi ste lahko videli, da jih je bilo sedem polnih košev. V nedeljo je bilo oznanjeno, da bo danes dražba teh darov. Zato ste tudi z menoj vred tu. Danes pa slišimo, kaj se je zgodilo. Brkljač je prodal krače za 1253 dinarjev. Po preprostem računu so bile vredne vsaj enkrat toliko. Kako so zmanjkale, si lahko tolmačimo.

Pa ne samo to. Brkljač nas je grdo potegnil, ker je potem, ko je bila dražba že razglašena, krače na tihem prodal, da bi se tako izognil sodbi. To pa se ne bo zgodilo. Prvo kazen je že dobil. Za njegovo početje pa zasluži še več. Mi se ne pustimo izrabljati od nikogar. Preveč moramo trpeti za vsakdanji kruh. Težko je naše življensko breme. Radi tega se je vnela v nas zavest pravice in poštenja in zavest kmetskega ponosa. Vse to nam velewa, da se branimo pred izkoriščanjem, pa naj pride od koderkoli!

Brkljač bi zaslužil, da ga zapodimo iz službe. Ker pa ima družino, tega ne moremo in ne smemo storiti. Zato predlagam in svetujem, da se mu odvzame pravica vsakega nakupa in prodaje pri naši podružnici in tudi nadzor pri darovanju naj bo poverjeno možem iz naših vrst. Izvolimo si tri može, ki bodo prevzeli to skrb in odgovornost. S svojim premoženjem in z našimi žulji hočemo in moramo sami gospodariti!

Dolžnost mi je narekovala, da sem vam to povedal in vas ob tej priliki pozivam k vztrajnosti in slogi v vsakem primeru! Naj živi vaška skupnost!«

»Tako je! Tako je! Živijo vaška skupnost! Živijo Klančnik!« — je gromko od-

mevalo na vse strani. Vsa množica je bila nad iskrenimi besedami Klančnika tako navdušena, da vzkliki niso in niso prenehali.

Iz skupine je glasno zaklicala Brinjevka in predlagala, naj se Klančnika izbere za oskrbnika podružnice, sam pa naj še določi dva moža, ki mu bosta pri tem pomagala. Vsi navzoči so soglasno pritrdili Brinjevki in tako je postal Klančnik njihov zaupnik.

Brkljača je ta nastop in stroga omejitev močno zadela. Sam pri sebi pa je bil le zadovoljen, ker je zmagala pravica tudi v njegovo korist. Četudi je grdo izkoriščal svoj položaj, mu je kruh le ostal zagotovljen. Če prav nerad, si je končno le na tihem priznal, da vaščani pravico zahtevajo, pa jo tudi pošteno vračajo.

Še danes poganja Brkljač zvonove pri Sv. Antonu. Njihovi odmevi se razlegajo daleč preko holmov, gričev in naselij, kjer živi, dela in prideluje kruh, zdrav in žilav kmetski rod. Dolgo časa je pričakoval pravico od drugih, končno pa je spoznal, da si jo bo ustvaril in priboril le z lastnim delom in naporom — sam!

K O N E C

KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRCÉ

Knjige — naše dobre prijateljice

V zimskem času bomo imele malo več časa za čitanje. Marsikatera se morda že sedaj vprašuje, kaj naj prav za prav čita. V marsikateri vasi je še danes knjige zelo težko dobiti, zlasti dobre. Mestne knjižnice so daleč, domače vaške pa le počasi izpopolnjujemo, ker so knjige drage. Prav zato, ker smo posebno za dobro knjigo največkrat v stiski, pa ni važno samo vprašanje, kaj naj čitamo, temveč tudi, kako naj čitamo. Ker se le s težkimi žrtvami dokopljemo do knjig, moramo vsaj tedaj izbrati najboljše in še to najboljše moramo čim bolj izkoristiti.

Nekatere čitajo najraje povesti in romane, pa tudi pesmice; druge so bolj navdušene za strokovne knjige: kuharske, gospodinjske, zdravstvene itd.; nekatere se spet zanimajo za poljudne znanstvene knjige, kjer čitajo o zanimivostih in tajnah prirode, o daljnih deželah in narodih, o življenju v davnih časih.

Vse to je tako lepo in zanimivo, toda žalibog prav pogosto tudi zapeljivo. Vedeti moramo, da je danes velika večina knjig, ki prihaja med nas, zastrupljena s tujimi, nam osovraženimi vplivi in da nam take knjige bolj škodujejo kot koristijo. Pogosto sicer slišimo pritožbe, da so danes kulturne dobrine na razpolago samo ozkemu krogu premožnih mestnih ljudi, ki imajo dovolj denarja, da si kupujejo drage knjige ali slike, da obiskujejo gledališke predstave in koncerte ter razstave z visoko vstopnino. Res je to. Toda vedeti moramo tudi, da je skoro vsa tista kultura tudi ustvarjena nalašč za tiste mestne ljudi, ki jo zmorejo denarno podpirati, da je prirejena njihovi miselnosti in ustreza njihovim zahtevam in ciljem.

Kaj hočemo mi s tako kulturo, ki si jo vzdržujejo prav za prav naši izkoriščevalci v svojo zabavo in svojo korist? Kaj hočemo mi s takimi knjigami, ki zlasti na

mlade ljudi, ki še niso spoznali resničnega življenja, vplivajo celo slabo?

Predstavljajo jim svet in ljudi v najlepši luči. Lažnjivo jim kažejo, kako so mladi ljudje v svetu lahko našli srečo, kako so si s pridnostjo ali pa tudi le po golem naključju pridobili bogastvo in brezskrbno življenje. Slikajo jim razkošje velikih mest, sijajne zabave, lepote in krasne obleke, dobrsrečne mlade bogataše, njihovo iskreno ljubezen in požrtvovalnost. V takih knjigah ne najdemo ničesar o bedi v temnih predmestjih, ničesar o propadanju ljudi na vasi, ničesar o tistih, ki so se polni upov odpravili v svet, pa jih je življenje stisnilo. Življenje malega človeka nam kvečjemu prikazuje tako, kakršno se dozdeva njim, ki ga gledajo od daleč, iz svojih visokih položajev. V takih knjigah so potvorjene in izmalicene celo znanstvene resnice in zgodovinska dejstva.

Lahko si mislimo, kako globoko razočaran bo obstal pred resničnim življenjem tisti mladi človek, ki so ga take knjige vsega zajele v svoj začarani krog. Sploh si lahko mislimo, da so take knjige bolj kakor gospodi v zabavo napisane za nas delovne ljudi, da nam zastro pogled v resnično življenje.

Ali pa se bomo zdaj ogradili od vsega, kar prihaja iz mesta na vas? O, le čitajmo, toda tudi mislimo z lastno glavo in ostro presojojmo, kaj lahko sprejmemo brez posebne škode. Veliko denarja pa za take knjige seveda ne bomo izdajali. Do takega čtiva pridemo navadno brez posebnega truda, gospoda sama skrbi, da so ga polne vse naše knjižnice.

Delovno ljudstvo si polagoma, z velikim trudom, a tudi z veliko vztrajnostjo ustvarja svojo lastno kulturo. Tu klije na dan resnično življenje, sicer polno grozot današnjih dni, a tudi polno lepote, ki jo nosi v svojih srcih trpeče človeštvo. Take knjige utrjujejo v nas spoznanje, da je bodočnost naša, bodočnost, ko bodo uničeni naši izkoriščevalci in bodo vsi ustvarjali za vse. Težko je ustvarjati delovnemu človeku tako kulturo. Obkroženi smo od meščanske miselnosti in se le s težavo otepamo njenih vplivov, meščanski pisatelji ne morejo biti naši učitelji, graditi moramo sami iz sebe.

Takih knjig si iščimo, zanje žrtvujemo vse, kar moremo. Spoznale jih bomo, brez skrbi, kajti ob čitanju se nam bo zazdelo, da je vendar spregovoril nekdo, ki mu je resnica in pravica nad vse, ki govori o vsem tistem, kar mi same že dolgo nosimo v srcu, le da nimamo daru in se ne znamo izpovedati.

Za bodoče MATERE

Prehrana dojenčka

Najvažnejše za dojenčkov razvoj in zdravje je prehrana. Od narave določena in pravilno pripravljena hrana je za dojenčka materino mleko. Vsaka druga hrana, ki ji pravimo umetna, vedno ogroža dojenčkovo zdravje.

Ko se dete rodi, se začne v materinih prsih pripravljati tudi hrana. Mnoge opuščajo dojenje, ki je sveta dolžnost vsake matere napram svojemu dedetu; nekatere delajo tako iz udobnosti druge zaradi pomanjkanja časa, največ pa iz nevednosti, ker ne vedo, kolike življenjske važnosti je naravna prehrana za dojenčka. Tako srečujemo po naših vaseh vedno več žalostnih primerov, ko se matere odtegujejo dojenju

svojih otrok in jih hranijo s kravjim mlekom. Zato najdemo po kmetskih hišah toliko slabotnih, zaradi nepravilne prehrane bolehnih otrok. Prav zato je pri nas tako visoka umrljivost dojenčkov. Statistično je dokazano, da je od vseh umrlih dojenčkov, dve tretjini hranjeno z umetno hrano, t. j. s kravjim mlekom, in le ena tretjina z naravno prehrano — materinim mlekom. To se pravi, da dvakrat bolj umirajo tisti otročki, ki jih matere ne dojljo.

Zakaj je tako važna naravna prehrana dojenčka? Vedeti bi morali, da so v materinem mleku vse sestavine hrane, ki jih otrok rabi za nemoten razvoj in rast, v tako pravilnem razmerju in tako točno do-

ločene, da jih z nobeno umetno hrano ne moremo doseči brez nevarnosti za otročičkovo zdravje. To so beljakovine, maščoba, sladkor, voda, vitamini in še druge. Materino mleko je vedno sveže, primerno toplo, čisto, se ne prelija iz lončkov v stekleničke, kjer se kravje mleko nabere raznih klic in nesnage, ki povzročajo v občutljivem dojenčkovem prebavilnem sistemu razne motnje. Z materinim mlekom dobi otrok tudi obrambne snovi ki ga dolgo časa varujejo nalezljivih bolezni.

Marsikatera mati pa odstavi svoje dete od prs, ker misli, da je zaradi žalosti ali razburjenja njeno mleko pokvarjeno. Zapomnimo si dobro, da slabega ali pokvarjenega materinega mleka ni! Žalost, jeza in razburjenje povzroča, da prsna žleza proizvaja manj mleka in če otrok joče, še joka samo zato, ker ima premalo hrane, ne pa zaradi pokvarjenega mleka. Vsak obrok naravne prehrane je za dojenčka dragocen dar, zato mu ga matere ne smejo jemati!

Pri težki bolezni, ko je mati oslabela, bo zdravnik itak uvidel, da ji dojenje škoduje in ji bo zato priporočal, da otroka odstavi od prs in mu da v zameno stekleničko.

Skoraj edina bolezen, zaradi katere umirajo dojenčki, je motnja v prebavi zaradi nepravilne prehrane, ne pa »notranje bulce«, gliste, »fras« in še razni drugi vzroki, s katerim se žalostna mati navadno potolaži, ko ji otročiček za vedno zaspi.

Poleg hrane je zelo važen red pri prehrani. Dojenčku se daje hrana vsake tri ure. V treh urah se otroku želodček izprazni in tedaj se ga znova nahrani. Lepo je, če si mati vzgoji otroka tako, da ga nahrani zjutraj ob 6., dopoldne ob 9. in za kosilo ob 12. uri, nato popoldne ob 3., ob 6. in zadnjič ob 9. uri zvečer. Ponoči otrok ne sme dobivati hrane. Če si bo mati tako vzgojila otroka, bo priden in bo samo po treh urah zahteval hrano. Zelo napačno pa ravnaajo žene, ki hranijo otroka takrat, ko se za-joče, čez dan in ponoči. Takšen otrok je siten, vedno joče, slabo uspeva, povrača hrano in ima navadno drisko. Vsaka mati naj pomisli sama na sebe, kako bi se počutila, če bi vedno jedla dan in noč; kmalu bi zbolela in prav ravno tako in celo bolj pa je občutljiv dojenček.

Izgovor, da mati nima časa dojit otroka, bi se ne smel slišati. Res je, mnogo dela ima gospodinja, toda kadar ima malo dete, mora tudi za njega najti vsake tri ure čas,

da ga v redu nahrani. Če je na polju, pa naj ga prinesejo za njo!

Naravno in redno hranjeno dete bo vsaki materi v veselje in ponos, ker bo zdravo in krepko. —ža.

Dnevna moška srajca

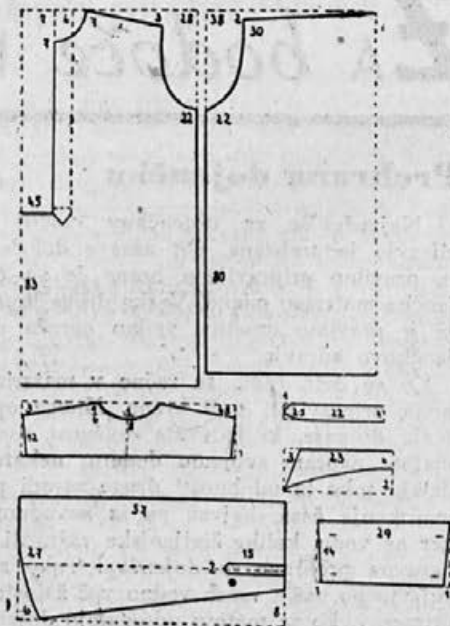
Mere: dolžina 83 cm, gornji objem 104 cm, širina vratu 38 cm, ramenica 17 cm, širina pleč 44 cm, objem rokavnice 44 cm, dolžina roke 60 cm.

Prednji del:

Naredi si iz blaga dvojni pravokotnik: širok za polovico širine vsega blaga, t. j. navadno 40 cm, dolg kot je dolžina srajce.

Za gubo spredaj odmeri 7 cm v širino in 45 cm v dolžino. Širino in dolžino vratnega izreza dobimo tako, da vsej širini vratu dodamo 4 cm, t. j. širino gube in vse skupaj delimo $6 : 38 \text{ cm} + 4 \text{ cm} = 42 \text{ cm} : 6 = 7 \text{ cm}$.

Od vratnega izreza merimo dolžino ramena. Prednjo ramenico ukrojimo za 3 cm, da srajca lepše stoji.

Za dolžino izreza okrog roke vzamemo polovico širine naplečnika.

Zadnji del:

Širina zadnjega dela je enaka širini prednjega. Dolžina znaša 3 cm manj. Zgoraj odmeri za širino zadnjega dela širino naplečnika in gube. Zadnji del ukrojimo za 2 cm. Za dolžino izreza okrog roke odmerimo enako kot na prednjem delu.

Naplečnik:

Širina naplečnika je širina pleč in še 4 cm, dolžina znaša četrtno vse širine naplečnika. Za širino vratnega izreza na zadnjem delu odmerimo tretjino vse širine vratu, za dolžino pa osmino. Prednji del naplečnika ukrojimo za 3 cm.

Ovratnik:

Polovica širine spodnjega dela ovratnika znaša polovico vse širine vratu in še 6 cm, 4 cm za gubo 1 cm za pranje in 1 cm za šive. Polovica širine gornjega dela ovratnika znaša polovico vse širine vratu in še 5 cm, dolžina gornjega dela ovratnika znaša 9 cm; lahko tudi več ali manj, kakršno obliko ovratnika že hočemo imeti. Ob strani ukrojimo ovratnik za 3 cm; zadaj v sredini pa je ovratnik dolg 4 cm.

Rokav:

Za širino rokava odmerimo objem rokavnice in še 10 cm. Pri dolžini rokava odbijemo od dolžine roke 6 cm za manšete, dodamo pa 2 cm za gornji šiv in 1 cm za spodnjega.

$60 \text{ cm} - 6 \text{ cm} = 54 \text{ cm} + 2 \text{ cm} + 1 \text{ cm} = 57 \text{ cm}$.

Zgoraj ukrojimo rokav za 4–6 cm, s strani spodaj pa za 8 cm. Razpor na rokavu je dolg 12–15 cm.

Manšeta:

Širina manšete je navadno 28–29 cm, a dolžina 14 cm.

Golaževa juha

Na vroči masti zarumeni nekaj na drobno zrezane čebule. Goveje ali pa svinjsko meso si zreži na kocke in ga duši na prepraženi čebuli. Ko je meso že dobro predušeno, skoraj mehko, prideni na kocke zrezan krompir, malo kumine, česna, majarona in malo paprike. Vse do mehkega duši, h

koncu prideni še malo moke in nato zalij z vodo. Po okusu soli, pusti še prevreti in juha je gotova.

Krompirjevi cmoki z žemljami

Skuhaj 6 krompirjev, jih olup in še vroče pretlači. Na masti prepraži na kocke zrezano žemljo ali pa bel kruh, in to dodaj pretlačenemu krompirju. Prideni še drobno zrezan peteršilj, malo soli in eno jajce. Iz tega napravi testo, ki ga oblikuješ v manjše cmoke in jih kuhaš v vreli in slani vodi 15–20 minut. Zabeljene z drobtinicami daš na mizo k vsaki solati.

Limonina omaka

Na masti prežgi 2–3 kocki sladkorja. Ko prične sladkor delati mehurčke, prideni 1 žlico moke. Takoj nato pa zalij s sokom ene limone in z drobno zrezanimi lupinicami. Omako pusti vreti, jo sladkaj po okusu in tudi malo posoli. Za vse omake jemljemo navadno zelo malo masti.

Božično pecivo

● **Limonine prestice.** Napravimo testo iz 10 dkg moke, 10 dkg sladkorja v prahu, naribano lupinico limone in tri beljake. Testo naj bo srednje trdo. Iz njega napravimo srednje tanek svaljk, ga razrežemo in izoblikujemo v majhne svaljke, te pa v prestice. Potem jih polagamo na pomazan in z moko potresen pekač in pustimo pol ure, da se malo osuše, šele nato jih pečemo v srednjevroči pečici.

● **Orehove rezine.** Umesi testo iz $\frac{1}{4}$ kg sladkorja v prahu, $\frac{1}{4}$ kg zmletih orehov, dveh reber zribane čokolade, enega jajca in žlice drobtin, malo cimeta in ščepca klinčkov. To dobro umesi in razvaljaj za prst debelo. Razreži na rezine in jih polagaj na pomazan pekač. Peči v neprevroči pečici. Ko je pečeno, lahko namažeš rezine z mezgo in še malo postavi v pečico, da se mezga strdi.

● **Dobre pogačice.** Iz $\frac{1}{4}$ kg moke, 10 dkg sladkorja v prahu, 12 dkg surovega masla, rumenjaka, malo soli in ene žlice mleka ali smetane napravi testo. Testo dobro razvaljaj in napravi z obodcem enake oblike. Pogačice zloži na pomazan pekač in jih speči. Pečene pomaži z mezgo in pokrivaj pomazano pogačico z nepomazano, to je po dve in dve skupaj.

● **Keksi.** Umesi v testo 10 dkg moke, 10 dkg sladkorja v prahu, 10 dkg surovega masla in dve žlici vode. Napravljeno testo dobro razvaljaj in napravi iz njega poljubne oblike, ki jih spečeš v pečici.

● **Čajno pecivo.** Iz $\frac{1}{4}$ kg moke; $\frac{1}{4}$ kg sladkorja v prahu, $\frac{1}{4}$ kg zmletih orehov, ene rebrike naribane čokolade, pol limonine lupine, nožve konice zmletih klinčkov in treh drobnih jajc napravi testo. Zvaljaj ga na dve tanki štruci in jih položi na pomazan pekač. Testo pomaži z raztepenim beljakom in speci. Ko je pečeno, razreži na tanke rezine, jih potresi s sladkorjem in pusti, da se ohladi.

● **Zimnica** je vedno podvržena gnibli. Zato pogledjmo večkrat podpisnice, odprimo dušnike, odstranimo tudi nekaj zemlje, če smo jih morda pokrili s preveč debelim slojem in obratno, če nastopi mraz. Pazimo, da se toplota v podpisnicah, kakor tudi v kletih vzdržuje na primerni višini. Naj bo čim nižja, ker je sicer nevarnost, da nam vse skupaj segni.

● **Poskrbimo** že sedaj za prostor, ki bo najbolj pripraven za toplo gredo. V januarju bo itak treba začeti z delom in zato ne odlašajmo. Pripravimo si za sedaj okvirje, pokrivala od papirja ali steklena okna, zlasti pa ne pozabimo na dober kompost. Dobre in zgodnje zelenjave si ne moremo misliti brez tople grede, ki ne sme manjkati v nobenem vrtu.

● **Odstranite** z vrta vse ostanke rastlin, kot: zeljnate šture, paradižnikovo slamo in gnile plodove, ostanke repe in druge zelenjave. Na vseh teh ostankih se nahaja največje zbirališče raznih bolezni, ki vam bodo prihodnje leto zopet napadle zelenjavo v toliko večji meri, v kolikor slabše boste pred zimo očistili vrt.

● **Preglejte** kleti in jame, kjer pač prezimujete trajnice, če je morda kakšen gomolj nagnit, ga odstranite; če je klet preveč suha, ovlažite pesek in podobno. Kakor bodo čebule prezimile, tako bodo v prihodnjem letu tudi rastle in cvetele.

● **Ne pozabite** na semenje, ki ste si ga letos pripravili. Večkrat se zgodi, da najbolj zaželeno seme v kakšnem vlažnem prostoru splesni in morate radi tega po nepotrebnem razmetavati denar za drugo seme.

● **Kdor misli** gojiti vrt z umetnimi gnijili (apnenim dušikom, nitrofoskalom, nitrofosom, fosforno žlindro), naj jih že sedaj potrosi. Za kalijevo sol je še vedno čas v januarju in februarju, za rudninski superfosfat pa še tudi prve dni marca.

Lojze Rukli:

V spomin in slovo

Ah, sladka noč je ugasnila,
Na oknu zarja se blišči;
Glej, ljubica, v tej težki uri:
En sam pogled v tvoje oči.

Ljubezen je med nama vzknila,
Cvet v srcu si želi nazaj
Iskreče se pomladne zarje,
Vse čare, ki pozna jih maj.

Siv plašč ovil je vse gozdove,
Prek vrtov že jesen je šla,
Ovenajo mi vsi cvetovi,
Med nje je pala slanica.

In najin maj in najin raj
Nikdar ne vrne se nazaj...

Za starše, vzgojitelje, prijatelje mladine!

Izšla je nova knjiga »Spolno življenje«, katero vam toplo priporočamo. Greh je ne povedati pravočasno mladini, kako je prišla na svet, ne jim zaupati skrivnost življenja. Pisatelj pravi v uvodu: »Povejmo ljudem resnico in obvarovali jih bomo pred lažjo in zablodami!« Zato naj čita knjigo »Spolno življenje« zoreča mladina in vsak odrasel človek. Knjiga obsega 22 zanimivih poglavij in stane samo din 20.— Namenjena je predvsem onim, ki si ne morejo kupiti dragih knjig o tem vprašanju. Nakažite denar na poštni čekovni račun št. 14.675 (Hranilnica »Moj dom«, Ljubljana), ali pa pošljite v znamkah na naslov: J. E. Knjižna Centrala, Ljubljana, Dvořakova 8.

Viktor Kavčič:

Dogodki na Balkanu

Po porazu Francije letošnjega junija je nastal v vojevanju in osvajanju zastoj. Toda s tem ni rečeno, da se je silovitost vojne zmanjšala. Od poletja sem stalno prinašajo časopisi poročila o borbah med Angleži in Nemci. Iz vseh dogodkov, vojaških in diplomatskih, ki so se izvršili od časa, ko je bilo sklenjeno premirje med Francijo ter Nemčijo in Italijo, bi lahko izluščili tale glavna jedra:

1. Mnogo napovedani in pričakovani vpad nemške vojske na angleški otok in zavzetje Anglije se ni izvršil. Nemci so tak napad poskusili v jeseni, pa jim ni uspelo.

2. Iz tega neuspeha izvira dvojje: pričetek silovitih zračnih napadov na angleška mesta, pristanišča, ladje, tovarne, skladišča, železnice itd. Tudi Angleži skoraj z isto silovitostjo bombardirajo nemška mesta, pristanišča in vojaške naprave. Borbe so se torej prenesle s kopnega v zrak. Značilno zanje je, da se napadi ponavljajo nepretrgoma, dan za dnem, noč za nočjo. Cilj teh napadov je: uničiti nasprotnika gospodarsko, porušiti njegove tovarne, zaloge živil in orožja in prometne zveze ter ga obenem moralno streti.

3. Radi neodločilnega izida bojov oborožene sile sta obe strani začeli živo diplomatsko delovanje, da bi si pridobile čim več in čim trdnjših zaveznikov. Najbolj je bila na delu nemška diplomacija. Os Rim-Berlin so podaljšali do Tokia — Japonska se je pridružila trojni zvezi (Italija, Nemčija in Japonska). K tej zvezi sta pozneje pristopili še Madžarska in Rumunija. Anglija se je pa še bolj navezala na Ameriko, odkoder dobiva vojni material. Ponovna izvolitev Roosevelta za predsednika USA je tej zvezi samo na korist. — Mnogo je svet pričakoval od obiska ruskega komisarja za zunanje zadeve (zunanjega ministra) Molotovičeva v Berlinu. Nekateri časopisi so že vedeli poročati, da bo Rusija pristopila k trojni zvezi. Toda s tem ni bilo nič. Tudi zblizanja med Rusijo in Japonsko ni bilo čeprav so tudi o tem

listi poročali. Nasprotno: Rusi so izjavili, da bodo Kitajcem (ki so v vojni z Japonci) še nadalje nudili vso pomoč. Po vsem tem nekateri časopisi sklepajo, da se ob ruskem obisku v Berlinu ni nič odločilnega zgodilo. Molotov je Nemcem samo povedal, da se bodo Rusi držali svoje dosedanje poti: nevtralnost in sodelovanje z vsemi državami, ki si tega sodelovanja iskreno žele.

Balkan

Ko so se vršila ta diplomatska potovanja po Evropi, je tudi na Balkanu začelo postajati vroče. Rumunija je po dunajski razsodbi, kjer so morali Rumuni na nemško in italijansko zahtevo izročiti Madžarom velik kos svojega ozemlja, postala okrnjena. Nemška vojska je prišla v Rumunijo in zasedla

General Papagos,
poveljnik grških vojnih sil

Zemljevid Grčije in Albanije

vsa važnejša mesta. Veliki potres v novembru je državo zelo prizadejal. Mnoge petrolejske naprave so porušene in bodo še precej časa mogli pridelovati le 15 % dotedanje količine nafte, kar je — mimogrede povedano — tudi Nemcem v škodo. — Kljub popolni oblasti, ki jo ima diktator Antonescu, pa v deželi ni miru. To so izpričali nedavni politični umori, ko je bilo na stotine najvidnejših politikov pobitih.

Prodiranje nemške vojske v Rumunijo je kazalo, da imata sili osi (Nemčija in Italija) namen prijeti Angleže v klešče. Udarili naj bi najprej na Gibraltar in na Palestino in Sirijo. Tu na Balkanu pa bi morali čez balkanske države: Jugoslavijo, Bolgarijo, Grčijo in Turčijo. Slišali smo že, da je Bolgarija voljna sprejeti nemške čete, kralj Boris je bil pri Hitlerju in je menda že podpisal pogodbo. V parlamentu je neki vladni poslanec zahteval del ozemlja od Grčije in tudi našo

Macedonijo. Opozicijski poslanec Mušanov pa je v svojem znamenitem govoru pobijal te zahteve in dejal da bolgarski narod noče vojne. V istem času so poročali časopisi, da se bolgarski ministri že pripravljajo na odhod v Berlin, da tam podpišejo svoj pristop k trojni zvezi. Toda nenadoma so Bolgari izjavili, da ne gredo nikamor in tudi zahteve po ozemljih drugih držav se niso več oglašale. Pravijo, da je Rusija namignila Bolgarom, naj se le nikar ne preneglijo s pristopanjem h kakšni zvezi. S tem so se oblaki nad Balkanom, ki so obetali nahujše, nazpršili. Toda še ne popolnoma.

Grška vojna

Ko je Italija lansko pomlad zasedla Albanijo pod pretvezo, da »osvobodi« albanski narod, je vsakdo, kdor je pogledal na zemljevid, mogel sklepati, da so se Italijani

vsidrali na Balkanski polotok z namenom, da ob ugodni priliki začnejo prodirati na Balkan. Bil je to le prvi del nemško-italijanskega prodiranja na vzhod. Ko so začele nemške čete prihajati v Rumunijo, so se že oglašale vesti o napetosti med Italijo in Grčijo. Pripravljeni obmejni spopad je postal povod za vojno. Začetkom novembra so se borbe začele. Italijani so Grkom očitali, da podpirajo Angleže. Z veliko silo, z aeroplani, tanki, motoriziranimi oddelki in močno vojsko so udrli čez balkansko mejo na grška tla. Bili so prepričani, da se bodo Grki ustrašili, se vdali in v nekaj dneh se bo z Grčijo zgodilo isto, kot se je z Belgijo, Nizozemsko in drugimi državami. Toda Grki so se postavili po robu. Angleži so jim poslali svoja letala v pomoč. Slišali smo o hudih bojih, katerih posledice smo čutili tudi mi. Italijanska letala so napadla Bitolj in napravila dosti škode. Bilo je tudi mrtvih in ranjenih. — Po nekaj tednih se je bojna sreča obrnila. Grki so vrgli Italijane nazaj v Albanijo. Italijani so začeli dvomiti, da bodo mogli zasesti Grčijo v nekaj dneh. Začeli so govoriti: Če jih ne bomo v dvanajstih dneh, jih bomo v dvanajstih mesecih. Toda v začetku decembra so se umaknili že na tretjo obrambno črto. Brali smo o silovitih bojih okoli mest Korica (ali Korča), Argirokastro in Podgradec. Grki napredujejo previdno in vztrajno. Kot menijo vojaški strokovnjaki, se imajo za svoj uspeh

zahvaliti dobremu vodstvu, sijajnemu vojnemu načrtu in junaštvu grških vojakov.

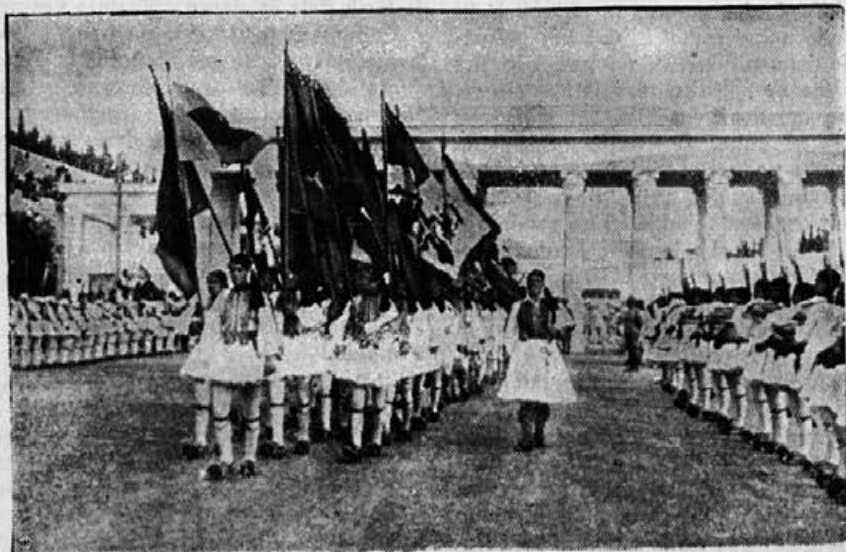
Neuspehi na bojišču so v Italiji zelo odjeknili. Trije višji vojaški poveljniki so odstopili, med njimi tudi načelnik glavnega generalnega štaba (glavni vojaški poveljnik) Badoglio (reci: Badoljo). Vzrok teh odstopov leži po mnenju ameriških časopisov v tem, ker so Italijani vojno z Grki začeli na zahtevo politikov. Generali so bili proti, ker je bila Italija za vojni pohod nad Grčijo premalo pripravljena.

O izidu grško-italijanske vojne še nihče ne more izreči končne besede. Odločilo bo pač orožje. Italijani imajo veliko vojaško premoč, imajo velike zaloge orožja, municije, zlasti aeroplanov, česar Grki nimajo. Nadaljnje prodiranje Grkov bo tudi zelo otežkočeno, ker se bojujejo na nepoznanem ozemlju in imajo velike težave z dovažanjem hrane in municije, ker so v Albaniji slabe ceste in kraji gorati.

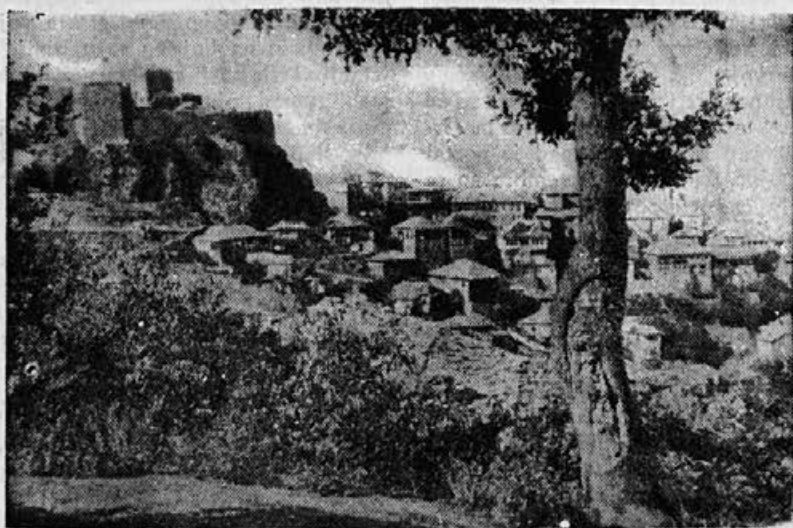
Grčija

Ker sta Grčija in Albanija naši sosedi in ker so važni vojni dogodki potekali v bližini naše meje, in končno ker se je s to vojno prenesla vojna vihra tudi na dozdaj miren Balkan, je dobro, če se s to našo sosedo malo pobliže seznanimo.

Grčija, ki meji na našo Macedonijo, se razteza na najjužnejšem, zelo členovitem

Oddelek grških vojakov (Evzoni) na pohodu. Evzoni so se v bojih z Italijani zelo dobro izkazali.

Argirokastro, albansko mesto, ki so ga Grki pred kratkim zavzeli

delu Balkanskega polotoka. Od vseh strani se zajeda v zemljo morje, po njem so pa raztreseni številni večji in manjši otoki. Morje jo obliva od treh strani, le na severu ima suho zemljo z Albanijo, Jugoslavijo, Bolgarijo in z majhnim delom evropske Turčije. Po površini je nekaj manjša od naše države, prebivalcev pa ima okrog 9 milijonov. Po veri so v veliki večini pravoslavni. Zemlja je večidel gorata, le ob rekah in ob morju je nekaj ravnine. Več kot polovica zemlje je neplodna. Samo petnajsti del vse površine so polja in travniki, ostalo pa zavzemajo gozdovi, pašniki in močvirja. Vendar je pa dobro za Grčijo to, da ima izredno milo podnebje. Sejejo dosti pšenice, koruze bolj malo. Pridelajo pa veliko množino izvrstnega tobaka, ki ga prodajajo v tujino. Poleg tobaka jim donša dosti dobička tudi vinogradništvo. Grško vino je znano kot dobro. Zanimivo za Grke je pa to, da velike množine grozdja posušijo in ga izvažajo kot rozine po vsem svetu. Tudi živinoreja je precej razvita. Redijo nad 8 milijonov ovac, 5 in pol milijona koz, skoro milijon glav goveje živine, nad pol milijona prašičev in nekaj nad 400 tisoč konj. Vendar pa niti polje niti živinoreja ne moreta preživljati vsega prebivalstva. Skoraj eno tretjino je delavstva po tovarnah. Dosti ljudi se preživlja tudi z ribištvom in trgovino. Grki kot pomorski narod imajo močno trgovsko, pa tudi vojno mornarico.

Glavno mesto so Atene z nad 1 milijon prebivalcev. Druga važna mesta so še Solun, Krf na otoku Krf in Kandija na otoku Kreti.

Predniki sedanjih Grkov, stari Grki, so bili v starem veku najbolj kulturni narod na svetu. Še zdaj je v Grčiji dosti razvalin starih stavb in svetišč. Stari Grki so imeli tudi največje učenjake, pesnike in kiparje, katerih dela še danes občuduje ves svet.

Ceprav mala država, pa ima Grčija radi svoje važne lege na prehodu iz Evrope v Malo Azijo, Turčijo, Palestino in Sirijo v mednarodnem življenju važno mesto. Zato se potegujejo zanj razne države. Od svetovne vojne je zaveznica Anglije, ki ji prijateljstvo Grkov mnogo koristi. Saj gredo skozi grška morja važne morske poti, in ena ne med najmanj važnimi je pot proti Dardanelam in dalje v Črno morje. Radi te svoje važne lege je grški narod sedaj primoran, da z orožjem v roki brani svojo svobodo.

SLOVENSKA KMETSKA MLADINA NA DELU

Važnost prosvetnega dela

Večini naših članov in članic je do sedaj dostopna le ljudskošolska izobrazba. Seveda si moramo prizadevati, da bo čim več kmetijske mladine posečalo še druge šole, ker je izobrazba velike važnosti za posameznika in še bolj za celoto.

Dokler pa večjih možnosti za temeljito šolanje podeželskega ljudstva ni, čakati na to pa ne smemo in ne moremo, je treba s privatno inicijativo dopolnjevati pomanjkljivosti. Tu nastopa dolžnost vseh prosvetno-kulturnih društev na podeželju, zlasti pa naših Društev kmetijskih fantov in deklet, ki so bila prvenstveno ustanovljena za svrhe, ki so v zvezi s pomanjkljivo izobrazbo vaščanov.

Sedaj je najprikladnejši čas za to delo. Narava počiva in neodločljivega dela sko-

ro ni. To priliko naj porabijo vsi naši ljudje na vasi, da si izpopolnijo svojo izobrazbo. Naj ne odlašajo z nobenimi izgovori in naj se ne zanašajo na ničesar, ker ne bo prišlo samo od sebe.

Naša društva naj dajo pobudo, pripravijo naj načrt prosvetnega delovanja. K izvedbi pa je treba pritegniti vse tiste, ki še niso prišli do spoznanja, kaj jim je nujno in potrebno. Hvaležna so prizadevanja posameznika, še bolj pa je umestno in uspešno načrtno delo naših društev.

Naj ne bo med nami nikogar, ki se ne bi aktivno udeleževal na takšen ali drugačen način pri prosvetni akciji na naši vasi. Vsak naj dejansko in ne samo z besedami pokaže, da je resen sograditelj prosvete in napredka na vasi.

Zborovanje slovenske kmetijske mladine

Zadnji občni zbor Zveze kmetijskih fantov in deklet, ki je bil v nedeljo, dne 17. novembra t. l. v Celju, je bil zelo značilen s stališča, ker se je vršil v času, ko bi človek mislil, da se za kulturna vprašanja več nihče ne zmeni. Prihiteli so delegati iz vseh strani Slovenije, nekatera Društva kmetijskih fantov in deklet pa so poslala tudi opravičila, ker iz raznih in znanih zadržkov niso mogla poslati svojih zastopnikov na dolgo pot.

Po uvodnih formalnostih je tov. predsednik Ivan Kronovšek takoj prešel na dnevni red in med drugim poudaril: »Kmetijska mladina je danes bolj kakor kdaj koli pripravljena odločno stati na braniku svojega kulturnega programa. Niti en član naše skupnosti ne sme kloniti. Naši temelji morajo biti tako trdni, da jih nobena sila ne bo mogla omajati. V tem delu je tudi razlika med našo in drugimi organizacijami, ker si to trdnost kmetijska mladina ustvarja z lastnimi silami; postavlja se na lastne no-

ge in noče več biti hlapec. Tovariši, tovarišice! Pozivam vas, predno z občinim zborom nadaljujemo, da vsak izmed vas temeljito preudari iznešene besede in ne glede na razmere ponesite vsi skupaj na svoje domove novega duha, ker nas čaka novo poslanstvo in novo težko in odgovorno delo!«

Sledilo je nato poročilo predsednika, ki je podrobno prikazal vse težave in napore, ki jih je morala kmetijsko-mladinska organizacija prenesti v razdobju od zadnjega občnega zbora. Vzdržali smo, je poudaril tov. Kronovšek. Bila je sicer trda borba, najtežja v zadnjih 16 tih letih, toda naše vrste se niso zmanjšale. Res je bilo delovanje zelo omejeno, kljub temu pa smo se krepko držali, kar pomeni, da predstavljamo pomemben člen v temeljih naše narodne celote in bomo s skupnostjo in lastno silo dosegli vse tisto, kar zahteva od nas ideja kmetijsko-mladinskega gibanja.

Iz tajniškega poročila, ki ga je podal tajnik tov. Ivan Nemec, posnemamo, da je bilo delovanje sicer omejeno, vendar je bilo v celoti opravljeno še lepo kulturno delo, ki bo brezdvoma koristilo napredku slovenske vasi. Na podlagi zbranih podatkov, je v preteklem letu Zveza prejela 1683, odposlala pa 2218 dopisov. Vršile so se 3 seje izvršilnega in 2 seje glavnega odbora Zveze. Vsa Društva kmetijskih fantov in deklet so priredila 271 izletov, 112 dramskih predstav, 78 predavanj, 3 prosvetno-organizatorične tečaje okrožij, 563 debatnih večerov in članskih sestankov, 18 koncertov, 39 zabavnih prireditev, 2 smučarski tekmi, 6 kolesarskih in 1 sankarsko tekmo. Vsa društva so imela 582 sej in z Okrožji vred odposlala in prejela 10.914 dopisov. V kmetijsko mladinskih organizacijah je v preteklem letu delovalo 87 kmetijskošportnih odsekov, 6 zadružno-gospodarskih, 92 dramskih, 38 kulturno-prosvetnih, 22 propagandnih in 33 organizacijskih odsekov; poleg teh je bilo 21 godbenih pododsekov, 52 kolesarskih pododsekov in 9 smučarskih pododsekov. Društva so izposodila 11.325 knjig in povprečno 81 knjig na posamezno društvo. Delovalo je 107 knjižnic. V gospodarskih organizacijah sodeluje 878 vodilnih tovarišev in tovarišic. Zvezini funkcionarji so izvršili 104 dni zunanje službe, vse društvene prireditve je obiskalo 45.000 ljudi. Povprečno pride na prireditev po 300 ljudi.

Zvezin Dramatski odsek je gostoval na Vrhniki, Skarjučni in na Beričevem. Tekom leta se je ustanovil »Snop«, glavna gospodarska zadruga v Ljubljani, ki bo tudi gospodarsko povezal kmetijsko-mladinsko gibanje in ki je prevzel od Zveze vse stvari materialnega značaja.

Nova društva so se ustanovila na Cvenu in pri Sv. Ani v Slov. goricah. Snovala pa so se tudi v Nemčevcih, St. Rupertu v Slov. goricah, v Loki pri Zidanem mostu, Stanjevcih itd. Večino od njih oblast ni potrdila. Končno veljavno se niso mogla ustanoviti nova Društva kmetijskih fantov in deklet, ker je bila pritožba zavrnjena, v Trnju, Dolnji Bistrici, Srednji Bistrici, Veliki Polani, Odrancih, Črenšovcih itd. V zadnjem času zaradi teh ovir ni moglo stopiti v življenje okrog 30 Društev kmetijskih fantov in deklet.

Blagajniško poročilo je zaradi odsotnosti blagajnika tov. Jakoba Škrabarja podal tov. Jože Danev, nato pa je sledilo poročilo Propagandnega odseka, ki ga

je podal tov. Nemec. Iz omenjenega poročila posnemamo, da je v preteklem letu propagandni odsek v zvezi z društvenimi propagandnimi odseki objavil 283 dopisov, 22 idejnih člankov in 6 leposlovnih spisov s tendenco naše misli. Za Ženski odsek je poročala tov. Mira Tomšič, ki je podrobno obrazložila vsa prizadevanja in smernice za prihodnje leto. Za Zadružno-gospodarski odsek je poročal tov. Vinko Kristan, ki je istočasno podal tudi referat o socialno-gospodarskem delu Društev kmetijskih fantov in deklet. Za Kulturno-prosvetni odsek je poročal tov. Jože Danev, za Organizacijski odsek pa zaradi odsotnega tov. dr. Franceta Hočeverja tov. Ivan Kronovšek in za Dramatski odsek tov. Ferdo Godina.

Takoj za končanimi poročili načelnikov odsekov, so poročali predsedniki okrožij in sicer za ptujsko okrožje tov. Joško Tomažič, za ljubljansko tov. Ivan Dovč, za novomeško tov. Stanko Koblar, za logaško pa tov. Jakob Šilc. Po končanih poročilih in zaključnem poročilu nadzornega odbora, ki ga je prečital tovariš Avsec, se je razvila živahna debata, zlasti pa v zvezi s predlogi tov. Nemca in Kristana in z ozirom na minimalni delovni načrt. Sprejeti so bili zaključki, ki se bodo posameznim društvom sporočili pisмено.

Članarina ostane nespremenjena tudi v bodoče.

Na predlog tov. Daneva in na podlagi spreminjevalnega predloga tov. Vladimirja Krefta je bil izvoljen izvršilni odbor, ki ga sestavljajo:

Ivan Kronovšek, predsednik; Ivan Nemec, tajnik I.; dr. France Hočever, tajnik II.; Jože Danev, blagajnik. Odborniki so: Vladimir Kreft, Jože Blaž, Pavla Potočnik, Mira Tomšič, Rezika Horvatič, Vinko Kristan, Ferdo Godina, Franc Šebjanič, Jakob Šilc, Tine Dobrotinšek in Franc Brulc.

V nadzorstvo so bili izvoljeni tile tovariši: Dolf Schauer, Stanko Tomšič in Alojz Avsec.

Glavni odbor je sestavljen takole: Ivan Kronovšek, predsednik; Tine Janhar, I. podpredsednik; Joško Tomažič, II. podpredsednik. Odborniki so: Ivan Ocvirk, (Celje); Stanko Koblar (Novo mesto); Ivan Dovč, (Ljubljana), Stanko Iljaž, (Brežice); Ivan Novačan (Maribor); Rudi Titan, (Murska Sobota) in Jože Debevc, (Logatec).

Préd zaključkom občnega zbora so še govorili tovariši: Koblar, Debevc, Verbič, Godina, Kožuh in Blaž, ki so razpravljali o minimalnem delovnem načrtu in o drugih vprašanih organizacije. Po zaključnih besedah tov. predsednika **Kronovška** je bil nad 3 ure trajajoči občni zbor zaključen.

V smislu delovnega načrta stopamo ne samo v novo poslovno leto, temveč v novo dobo, ki zahteva od nas, da s svojim delom opravičimo svoj obstoj. Zato mora storiti vsak izmed nas čim več za širjenje izobrazbe in vzgoje med našo vaško mladino. To je naša skupna dolžnost in poslanstvo naše organizacije.

Celje

Okrožje kmetijskih fantov in deklet v Celju je imelo redni letni občni zbor v nedeljo, dne 8. decembra t. l. Na občnem zboru se je razpravljalo o vseh važnih vprašanih tako s stališča organizacije in reorganizacije Društev kmetijskih fantov in deklet. V januarju se bo vršil prosvetno-organizatorični, po možnosti pa tudi dramatski in govorniški tečaj. V vseh vaseh, kjer še ne delujejo Društva kmetijskih fantov in deklet, si moramo najprej vzgojiti dobre funkcionarje, ki bodo imeli poleg organizacijske sposobnosti tudi idejno podlago in vse, kar je potrebno za organizacijo in vodstvo Društev kmetijskih fantov in deklet.

V imenu Zveze je na občnem zboru poročal predsednik tov. **Ivan Kronovšek**, ki je na kratko povdaril pomen kmetijsko-mladinskega gibanja v današnjem času, zlasti pa je opozoril prisotne na bodočnost, ki prihaja in na katero moramo biti pripravljeni. Po njegovem govoru se je vršila splošna debata, nato pa se je izvolil novi izvršilni odbor. Za predsednika je bil izvoljen tov. **Ludvik Mastnak**, I. podpredsednik je tov. **Franc Kronovšek**, II. podpredsednik tov. **Jurij Turnšek**, tajnik **Jože Kač**, blagajnik **Martin Dobrotinšek**. Odborniki so: **Ivan Oevirk**, **Pavla Potočnik**, **Amalija Kronovšek**, **Drejče Jesenek**. Nadzornika sta tovariša **Andrej Jesenek** in **Tone Merslavič**. Nato se je izvolil še glavni odbor Okrožja, ki ga poleg že imenovanih sestavljajo vsi vodilni funkcionarji včlanjenih društev. Tako bo šlo Okrožje na novo delo za našo stvar!

Srednja Bistrica

Tudi mi tu ob robu naše domovine smo se prebudili. Spoznali smo idejo, ki je zgrajena na pravičnih temeljih. Organizirali smo se vsi trezno misleči tovariši in tovarišice iz Srednje Bistrice k skupnemu delu v Društvu kmetijskih fantov in deklet. Komaj smo se zbrali, komaj združili, pa so nam višje sile to preprečile. Toda v naših srcih kmetijska ideja rase. Te ideje ne more nihče iztrgati iz nas, kajti premočno se je utrdila v naših srcih. Delali smo na polju kmetijske prosvete, na sestankih, shodih in končno smo tudi prirejali igre. Uprizorili smo dve igri, ki sta prav lepo uspeli, kar je dokaz, da smo tovariši in tovarišice iz Srednje Bistrice složni in delavni. Ustanovili smo tudi knjižnico in se tudi v tem oziru izobraževali in tudi drugim nudili sadove svojega dela. Čitali smo knjige, ki so najbolj potrebne v našem kmetiskem gospodarstvu. Čeprav bomo tudi v bodoče imeli trnjevo pot, se je vendar ne ustrašimo. Šli bomo v naprej še bolj strjeno, še bolj strumno, še bolj hrabro in delavno, tako, da bomo nekaj doprinesli k našemu skupnemu cilju. Tega se zavedamo in v bodoče bomo še bolj čitali knjige, še bolj prirejali igre, vse v korist kmetijske ideje in tudi upamo, da bomo uspeli kljub vsem neprilikam. Delali smo in delali bomo!

Martin Horvat

Orla vas

Naše Društvo kmetijskih fantov in deklet je imelo 14. novembra t. l. svoj redni občni zbor, ki se je radi neprilik zavlekel v pozno jesen. Kakor povsod drugod, tudi pri nas nismo mogli izvesti delovnega načrta za prosvetno delo, ki smo si ga bili zastavili. Zanašamo se, da nam bodo v bodoče razmere bolj naklonjene, potem bomo tudi skrbeli za izobrazbo svojega članstva, kar je glavni namen naše organizacije. Sedaj bo pričela poslovati knjižnica, ki šteje lepo število del naših najboljših pisateljev. Prirejali bomo sestanke in debatne večere, društveni radio pa je že sedaj na razpolago članstvu. V odbor so bili izvoljeni tile tovariši in tovarišice: **Josip Povše**, predsednik; **Bogomir Štorman**, podpredsednik; **Amalija Kronovšek**, tajnica; **Mici Vajncerl**, blagajničarka; **Josip Štorman**, **Karel Herodež** in **Franc Kronovšek**, so odborniki, **Tonče Povše** in **Dorica Kuder** pa nadzornika.

Ljubljana

V našem Okrožju kmetijskih fantov in deklet smo sedaj začeli z debatnimi sestanki. Prirejali jih bomo ob nedeljah vsaj vsak mesec enkrat. Prvič smo razpravljali o naši ideji in zakaj sem postal član Društva kmetijskih fantov in deklet. V debato so posegali vsi tovariši in tovarišice po vrstnem redu, kakor to določa debatni sistem, nato pa se je razvila svobodna debata, ki je ob zaključku pokazala, kakšno vzgojno in izobraževalno sredstvo ima naša organizacija. Prihodnjič bomo imeli debatni sestanek 5. januarja 1941. Ne pozabite priti ta dan zlasti vsi vodilni funkcionarji Društva kmetijskih fantov in deklet. Izpopolnjujmo se, dokler smo mladi, kajti življenje veliko terja od človeka. Delajmo in ustvarjajmo!

Škofja vas

Uspeh našega dela ni izostal. Imeli smo z vajami veliko truda in težav, toda naš dramatski odsek ni klonil. V Vojniku smo v nedeljo, dne 17. novembra t. l. igrali »Švejska«, ki je povzročil pri ljudeh veliko razvedrila in pri marsikom so se vzbudili spomini na dobo, ko nam je še gospodovala mačeha Avstrija. Igralci so vloge uspešno rešili in je v splošnem bila izražena želja, da se igra ponovi.

Duplje

V letošnji sezoni smo se prav dobro pripravili. Res je sicer, da so tu in tam nastale vrzeli, pa kakšen tovariš je moral od doma, kljub temu pa se je dramatski odsek Društva kmetijskih fantov in deklet dobro izkazal. V nedeljo, dne 17. novembra t. l. smo nastopili z igro »V goliških plazovih« in dosegli razveseljav uspeh. Skoraj vsi igralci so tokrat pokazali, da jim dramatika ni tuja in da je mladinska organizacija že veliko storila na polju izobrazbe med našimi tovariši in tovarišicami. Zelo veseli so bili tudi igralci, ker so zadovoljili gledalce in smo tako vsi prišli na svoj račun. Z našim delom bomo čez zimo krepko nadaljevali.

Valentin Teran.

Beričovo

Dramatski odsek Društva kmetijskih fantov in deklet v Beričevem je v letošnji sezoni v polni meri opravil svojo dolžnost. Poleg predstav v svojem »Kmetiskem domu«, smo tudi gostovali na Skaručni in v Senožetih pri Litiji in povsod želi zadovoljive uspehe. Mnogi naši tovariši in tovarišice prej niso vedeli, kaj pomeni dramatika za

splošno izobrazbo in šele sedaj po praktični preizkušnji vemo, koliko in kaj se da napraviti z lastno voljo, kajti osnova je v našem kmetiskem človeku itak podana.

Pripomniti moramo tudi, da poleg dramatike gojimo še ostale prosvetne panoge in se pridno udeležujemo pri debatnih večerih, prav tako pa posluje knjižnica.

Poroke v naših vrstah

Št. Pavel pri Preboldu

Pred nedavnim časom se je poročila tovarišica Mici Potočnikova, posestnica iz Kaplje vasi, z gosp. Albinom Zličarjem, posestniškim sinom iz Št. Lovrenca. Nevesta izhaja iz znane kmetško zavedne Škofčeve hiše in je bila dolga leta marljiva članica in odbornica tukajšnjega Društva kmetijskih fantov in deklet. Zato smo prepričani, da se njeno sodelovanje pri naši stvari tudi v bodoče ne bo zmanjšalo! Novoporočencema pa želimo v zakonu zdravja in mnogo zadovoljstva!

Gomilsko

V začetku decembra t. l. se je tukaj poročil tovariš Jože Turk, zidar iz Trnave, z gđc. Mici Urhovo, pos. hčerko iz Grajske vasi. Tov. Turk je že dolgoleten član in odbornik Društva kmetijskih fantov in deklet v Orli vasi, kjer je vedno agilno sodeloval, kakor bo, tako upamo, tudi za naprej! Zetinu in nevesti želimo obilo sreče!

Vsem tovariškim Društvom kmetijskih fantov in deklet in vsem, ki z nami sodelujejo in naša prizadevanja za napredek in svobodo slovenske vasi podpirajo, iskreno želimo prijetne božične praznike, kakor tudi srečno in mirno novo leto 1941!

Zveza kmetijskih fantov in deklet
v Ljubljani.

Žetveni prinosi in poraba umetnih gnojil

Dandanes je problem prehrane ljudskih mas eden najvažnejših v vseh evropskih državah. Vsak človek pa bilo kmet, delavec ali uradnik, je pri vprašanju prehrane svoje obitelji zainteresiran bolj kot kedaj koli prej.

Skozi 20 let obstoja naše države ni bilo posebnih težav v preskrbi prebivalstva s hrano. Vsled slabega izvoza je bilo poljskih pridelkov na domačem tržišču dovolj — posledica tega stanja je bila vidna v cenah poljskih pridelkov. Slednja ni dosegla višine, ki bi kmetovalca vzpodbujala k povzdi-gi in modernizaciji poljedelske proizvodnje. Vse to je imelo za posledico, da je ostalo kmetijstvo v stanju životarenja; le nekateri naprednejši so se povzdignili nad to splošno stanje.

Danes, ko je vsled vojnih razmer nastalo na evropskem tržišču veliko povpraševanje po poljskih pridelkih sploh, je nastalo tudi pri nas vprašanje prehrane aktualno. Cene poljskim pridelkom so poskočile za 100 % in več v primeri s cenami v prejšnjih letih — s tem v zvezi je nastopilo tudi živahnejše zanimanje kmetovalcev, kako in s kakšnimi sredstvi povečati prinose svojih obdelovalnih površin.

Umetna gnojila so v letih po svetovni vojni postala v vseh naprednejših in gosto naseljenih državah neobhodno potreben pripomoček pri povzdi-gi žetvenih pridelkov. V kakšnem odnosu stoji uporaba umetnih gnojil z višino žetvenih prinosov po enoti obdelovalne površine (hektar), nam prikazuje sledeča tabela:

Iz te tabele je razvidno, da države z najvišjimi pridelki po hektarju porabijo tudi največ umetnih gnojil. To dejstvo nas uči, naj tudi mi delamo v tej smeri. Seveda nas sama umetna gnojila ne bodo rešila iz stiske. Splošen dvig kmetije, pravilno obdelovanje, dober plodored, izbira dobrega semena itd., so predpogoji, da bodo umetna gnojila res rentabilno vložena v zemljo.

Pri nas je letošnje jesen prišlo v promet preizkušeno umetno gnojilo NITROFOSKAL — Z, v promet v novi sestavi rastlinskih hranilnih snovi. Gnojilo vsebuje 8 % dušika, 12 % fosforne kisline (od teh 6 % topljive v citr. kislini), 8 % kalija in 30 % apna. Predstavlja močno mešanico vseh za gospodarske rastline potrebnih hranil in je za gnojenje vseh kultur priporočljiva. Pravočasna uporaba je najboljšje jamstvo uspeha. Za vinograde, sadonosnike in travnike je čas pozimi in zgodaj spomladi, ko ni več snega, najbolj prikladen za gnojenje. Slabo prezimljene in slabo s hlevskim gnojem gnojenim oziminam lahko z NITROFOSKALOM ali apnenim dušikom pomagamo v zgodnji spomladi, predno začnejo žita gnati (ob suhem vremenu trosimo 100 do 200 kg gnojila po oralu). Za vse druge spomladanske posevke pa spravimo gnojilo pri spomladanskem obdelovanju v zemljo, toda pred setvijo.

Ta način gnojenja se v današnjih časih izplača bolj kot kedaj poprej, saj je umetno gnojilo ruske tvornice ostalo v ceni neizpremenjeno, poljski pridelki pa so v ceni poskočili, od lanskim cen.

Država	poraba umetnih gnojil v kg čistih hranil po ha			povprečni pridelek po ha v letih 1932/38			
	dušik	fosfor	kalij	skupaj	pšenica	krompir	
1. Holandska	27	40	42	109 kg	29,8 q	187,9 q	
2. Belgija	29	32	24	85 kg	27,2 q	212,1 q	
3. Nemčija	22	23	40	85 kg	22,9 q	165,2 q	
4. Danska	10	21	11	42 kg	30,2 q	173,0 q	
5. Švedska	5	11	8	24 kg	24,0 q	144,9 q	
6. Francija	4	11	6	21 kg	16,0 q	110,8 q	
7. Italija	5	12	1	18 kg	14,7 q	65,6 q	
8. Španija	2	8	2	12 kg	9,5 q	112,8 q	
9. U. S. A.	2	6	2	10 kg	8,5 q	75,2 q	
10. Jugoslavija	0,4	1	1	2,4 kg	11,0 q	61,0 q	
11. Madžarska	0,8	0,5	1	2,3 kg	13,9 q	69,5 q	
12. Rumunija	0,1	0,1	0,1	0,3 kg	9,1 q	86,3 q	

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil prof. Janko Liška — Ilustriral F. Bilkovský
(Nadaljevanje)

»Jaz pa od vlaka sajaste roke,« ji je odvrnil smehljaje, da mu jo je le podala; v dlani pa mu je zares zašumotalo nekoliko po prsti. — Kaj je bilo novega na njem? Zdelo se ji je, da si je dal ostriči lase na krajše, vsaj na sencih. Ko je stal tu pred Tonkom, se je koj spomnil miši. »Lani so bile tod same miši, druga pri drugi; polovica setve je šla v zgubo. Ne bi bili storili bolje, da bi bili ležali namesto takega praznega dela?«

Tonek je smehljaje skomizgnil z rameni. »Je pač takó,« je rekel, ko da bi ga prosil odpušcanja, da je takó. »Skratka: sejemo ko slepi, čim pride čas. In čeprav bi vedeli, da nam miši požrejo tri četrtine, se seje, kajti jesen je.«

»Vidim, da ste spet v tem.«

»Kako ste se imeli?«

Ni hotel povedati. »Pa vi?«

»Ne dobro. To leto nam polje do zdaj nič ni dalo, skoraj nič. A ostalo...« je zamahnil z roko. »Tihotapijo sem čez mejo perutnino, jajca in maslo in nam pobijajo cene. Mi tu moramo pač požreti vse najslabše, zmeraj. Kjer imajo železnico ali cesto, spraviš vse drugače v denar.« Mahal je poleg konj z bičem, ko da bi kazal, da so besede odveč in da bo nadaljeval vlako. »Tu smo pač Bogu za hrbtom.«

»Potemtakem nič novega, kakor vidim?« je končal pogovor tudi učitelj in med koloseki vlekel kovčeg proti vasi. Zdaj se je ustavil pred Malinovim poljem, Malina pa k njemu, ko da bi se ne

bila videla vso večnost. Malo sta postala, potem pa si je učitelj pač že želel biti doma.

»Lahko bi se mu bil popeljal naproti,« se je oglasila Nanka, ko je učitelj že došel k hišam. Tonek že ni vedel več koga neki meni. Ah, še učitelj. »Samo leto dni bi želel biti v njegovi koži in rad bi prišel peš,« je menil.

Stopal je za brano med grudami in obračal v duhu skrbi kakor stiskač bankovce. Zares blazneži, ki so si izmislili voziti perutnino v Mukačevo, spregati o polnoči, da dospevajo tja zjutraj. Po čem se potemtakem kmet ločiš od cigana in kolonistov konj od ciganskega konja! No in kolikor imaš dobička pri perutnini, toliko imaš zgube pri konju. Petdeset kilometrov vožnje! Petdeset kilometrov tja in petdeset nazaj.

Od skrbi se jim je kar mešalo — kaj so torej hoteli, da so se sploh mogli prebiti. Po dva ali trije so se vozili v Užhorod in to je bila že deputacija; dregali so v kmetijskega referenta vsi vprek, kdor se je česar prej spomnil. Da, nič se zanje ni storilo: ne cesta in ne izsuševanje. Samo naselili so jih, toda kaj in kako, da bodo naseljenci mogli živeti! — Malina je zadel s pogledom na žensko fotografijo v okvirčku na inženirjevi mizi in je ostrmel. Imel je občutek, da je to zagorelo krasotico že nekje videl. Kdaj in kje bi to moglo biti?

Kolikokrat so morali priprepati, vprepati po dva para v plug ali v voz. Ne-

kateri nespametniki so se priselili z vozniimi kravami; menili so, da bodo tu mogli delati s kravami kakor na Češkem ali pač tam nekje doma. Zdaj pa je orodje, ki so pripeljali s seboj, že vse polomljeno; tu si morajo dobiti novo in trpežnejše. Koliko konj, voz in vsega se je uničilo samo že na tem končku poti do Haranglába!

Toda slika mu ni dala miru; moral se je pomakniti s stolom bliže, da bi jo videl bolje in se mu ne bi trebalo stegovati. Da, zdaj jo je spoznal; bila je Eržika.

»Kaj pa, če bi si bili sami zgradili tisti konček ceste, si pripeljali s Kosina kamen in ga vtlakovali? Mogoče ne bi stalo to več, kakor imate, kot pravite, škode na vozilih, pa bi imeli cesto.«

To se je čulo neverjetno enostavno, možem je vzelo besedo. Zares, dosti bi se dalo urediti za ceno, ki so jo pustili na tem koncu razdrapanje ceste, ki jih je vezala s svetom.

»Tako. Še cesto si naj zgradimo na svoje breme! Tako bi se dalo kolonizirati,« se je prvi znašel Likovič. »Do ceste, upam, smo imeli pravico.«

»Ne pravim, da ne.« Zdelo se je prvi hip, da bo inženir planil, toda koj je nadaljeval s svojim mirnim, zbadljivim načinom. »Pravim samo, da ste čakali, da jo dobite zastonj, in rajši to doplačevali s škodo na vozilih in orodju — ni tako?«

Dognali so, da ga grabi ta trenutek jeza proti njim, kakor ga je že pogosto; toda ta mine — vedeli so, da stori čez hip zanje vse. Toda on je bil tokrat z mislimi drugje. Privlekli so svoj trimasti dokaz, ki so ga uporabljali za napad in se k njemu zatekali tudi v zadregi:

»Samo leto dni poskusite tam gospodariti!« Eržika. Seveda je, spoznaš jo po brazgotinici poleg levega očesa. Od česa jo je dobila?? Lase si goji, to jo je nekoliko spremenilo, a vendar sem jo koj spoznal. Torej zdaj je z inženirjem.

Sliši nekako njegovo pripombo: »Vedeti morate, da ni samo Stara Boutrad.«

»Toda ta je na najslabšem,« so mu ugovarjali.

»Če je treba na priliko v Svobodo samo po živinski potni list, ti vzame pol dne,

kajti v blatu ne prispe tja čez polje niti miš ne.«

»Ali pa otroci na postajališče,« je dodal Likovič. »Pa kaj bi vam to neprenehoma pravili. Otroci, ki se vozijo v meščansko, se vračajo z boutradskega postajališča šele po deveti uri zvečer.«

Kaj, če bi se zdajle opogumil si misli Malina, in mu povedal: s to tvojo črnolaso krasotico sem preživel vse. Popivanje in ostalo. Rajši ne. Stiska zobe v spodnjo ustnico in molči. Zdaj šele vidi, da je bilo krasno.

Zdaj so pri osuševanju. »Takoj ob razdelitvi zemlje ste bili opozorjeni, da je treba ustanoviti melioracijsko zadrugo,« pripominja inženir.

Novotný je zdajci stopil korak vstran od Likoviča.

»Z Rusini je pač na večno križ. Rusini so načelno proti napredku.«

Toda Malina je danes, ko da bi imel ključavnico na ustih. Niti jih ne nagovarja, da bi se malo pomudili v Užhorodu. Le zdaj pa zdaj kaj črhne in se vrača z njimi, ko da bi ne bil prisoten.

Hoče govoriti s Šimonom.

Toda Šimon ga je le poslušal, naenkrat pa se za dalj časa zamislil. Samo ko da bi se mu koža na sencih napela in nič več.

»Mogoče,« je dopustil. »Je pač v Užhorodu. Prav za prav me pa ne zanima, kje je.«

Po tem je prišla dolga, dolga jesen. Še novembra je bilo vreme lepo, da bi bili lahko še sejali, če bi imeli kaj. Vetru se je priljubila smer od Črnega močvirja, včasih je kar dišal po ciganih.

Ko sta se ob taki priliki nekoč z Malino zadela, si je zaželel, da bi Malina spet o njej kaj začel. Pa je moral on sam.

»Pravil si, da je imela takrat drugačne lase. Eržika. No, čemu ne, saj ima zdaj dovolj časa za negovanje. Pri meni je spočetka imela še ušive — čohala se je povsod, koder ima lase ali podobno.«

»Kar poglej,« mu je priporočal Malina, »kadar prideš k inženirju; ima jo na mizi na levi.«

»Zastran mene jo ima lahko tudi na desni,« je menil Šimon.

Jesen je bila takó lepa, da nekatero listje kar ni hotelo z dreves. Še je sonce obsevalo šopke rdečih paprik na proceljih madžarskih hiš, še je bilo toplo. Puzta, si je pravil, mislil pa na oboje, na ravnino in na ušivo dekle, to je isti divji vonj po prsti.

Deževati je začelo šele konec mesca. Ni vzdržal, po takem dnevu brez konca je sedel na vlak in se odpeljal v Užhorod. Ugotovil je ulico inženirjevega stanovanja in našel tudi hišo. Deževalo je brez prestanka, deževne kapljice so se odbijale od pločnikov. Četrtnike ur so minevale dolgo, a iz hiše ni prišel nihče.

Naslednje dni se je deževje izprevrglo v pljuskavice, zima ni in ni hotela k njim. Rusinski učitelj je moral povprašati Plakoša. Kaj je z deco? Otroci niso hodili v šolo.

Ni imel za vse obutve, ravno za manjše ne, zato so ostali doma. Triletni deklici, ki je umrla letos pred pomladjo, je kupil čevljičke v grob; hotel se ji je nekako odškoditi za to, ker pri vročici pred smrtjo ni bila poleg niti mama, ki so jo bili odpeljali v berehovsko bolnišnico. Zato so otroci zdaj smeli uživati v cestnem blatu le toliko časa, dokler ni bilo premrzlo; ko pa je prvič metlo sneg, so se tiščali k oknu, da bi ga ne zamudili. Učitelj je povprašal Plakoša, ali so otroci bolni. Po resnici povedano: bolni niso. Z obutvijo je križ.

Namesto otrok pa si je umislila bolezen krava, ravno na Silvestrovo, že od zgodnjega jutra. Že prav za prav večer prej je

opazil, da ji nekaj ni prav, zjutraj pa je imela kar naježeno dlako in se je tresla. Mogoče je kaj požrla? Namočil je vreče v gnojnico in jih obkladal kravi na hrbet; zaklinjati in podobno jo ni hotel, imel je o tem svoje mnenje. Živinozdravnik bi jo že ozdravil, če bi mu ne bilo treba plačati. Popoldne ji je bilo še huje.

Ko je vpregel konjiča v voz, da se popelje v Kosin po živinozdravniku, so se vsi otroci stlačili k oknu. Pomislil je, da bi katerega vzel s seboj, toda vsak čas lahko začne snežiti in živinozdravniku bi mogoče ne bilo všeč. Ali komaj je omenil, so se obesili nanj, razen obeh najstarejših, da si skrijejo noge v slamo, tako da bi šlo. Še srednjega, Ivana, se mu je posrečilo pregovoriti: da mora biti pаметen, da mora ostati nekdo tudi pri materi, ki je še vedno morala skoraj po ves dan poležavati. Trem najmanjšim vrbčkom ni mogel odreči, kajti uvidel je, da je res, da za oknom in na tleh ni prilike, da kdaj kaj vidi.

Toda eden otep slame mora ostati za živinozdravnika, zgagice! Ne, še je moral stopiti v hlev, če bi morda le še... Ali krava je bila, da bi jo kar zakopal. In tako je šel peš poleg voza in vlačil čevlje iz blata, da bi čim hitreje prišel na veliko cesto. Tam prisede k otrokom.

Pred Kosinom mu je prišlo na misel, da ne bo morebiti v škodo, če otroke malo pouči: glede pozdravljanja in podobno, saj bo sedel živinozdravnik poleg. Mogoče ne bo toliko računal, če bo že na prvi pogled opazil pridne otroke.

No, hvala Bogu, živinozdravnik Lacanič je bil precejšen debeluh. Plakoš je takoj videl, da bo zasedel na vozu ves otep, da bodo morali otroci malo vstran. Konj bo vlekel teže. No, pač ne gre drugače, če je kdo tako širok.

Krava boleha, mu je pojasnjeval svojo nesrečo. V sobi se je začelo polagoma mračiti, čeprav je bilo šele sredi popoldneva.

Živinozdravnik si je dal ponavljati:

»Iz Stare Boutradi? Iz Hosszúgoronda?«

Plakoš je prikimal: »Od tam, od tam.«

»Tja se z vami ne peljem.« je rekel živinozdravnik. »Namreč z vašim vozom.

V tem času!« Popeljem se, če že mora biti, toda z avtom. Drugače se mu je zdel prikupen.

»Kaj? Z avtom?«

Živinozdravnik ima svoje izkušnje s Hosszúgorondom, s Staro Boutradjo. Venomer pogleduje s Plakoševega obraza na njegove čevlje, meri globino boutradskega blata po višini sledov na Plakošu. Ima svoje izkušnje. Nekoč so se pripeljali ponj, odpeljal se je z njimi. Na povratku so obtičali in ni in ni šlo z mesta. Mogoče je, da tistemu potem že ni bilo, da bi za vsako ceno odpeljal živinozdravnika nazaj v Kosin, ko je imel živinčje že rešeno. Skratka, trajalo je v tistem blatu večnost, nazadnje pa je moral živinozdravnik še peš. Zdaj, v takem času, naj ne zameri, se odpravi v Hosszúgorond samo z avtom. Žal mu je, toda on ni kriv, da imajo tako cesto.

Šele zdaj je Plakoš sprevidel, da se živinozdravnik ne šali. Zastala mu je sapa, naenkrat ga je zapustila zgovornost. Jec-ljal je. Kravi je zares hudo, ne bi se peljal po živinozdravnika kar tako. Kravo mora čuvati kakor zaklad, saj je krava edino, kar jih drži.

Živinozdravnik je prikimal, Plakoš je v tem videl dobro znamenje.

Letos polje skoraj ni obrodilo in povrh še nesreča, da je žena že od zgodnje pomladi neprestano bolehná; prav bi bilo, da bi bila ostala še nekaj časa v bolnišnici, ali ni mogel več plačevati, pa jo je vzel domov. In še šest otrok.

»Jaz vam nisem naredil šest otrok!« Naenkrat živinozdravnik ni več tisti prikupni debeluh. Zdelo se je, da se je zavedel, da je govoril mož preveč dolgo in da je čas zanj denar. Videti je, ko da bi se hotel odmakniti v sosedno sobo.

»Koliko bi stalo z avtom?« je bruhnil Plakoš; dolgo ni mogel spraviti iz sebe.

»Takle 120 kron, vse skupaj.«

Kar zavrtelo se mu je v glavi. Vsega skupaj je imel v žepu novce za dvajset kron in nekaj drobiža, doma pa bi zbral mogoče še deset kron, iz ženine denarnice in iz hranilnikov otrok. Da bi ne bili popolnoma brez denarja, je prodal pred božičem nekaj kur, prav nič drugega ni

imel naprodaj. Zato so bili zdaj brez jaje.

»Sto dvajset,« si je ponovil, da ne bi pozabil, in v tem prišel nevede k vozu in otrokom. »Tak, zdaj boste imeli na sebi otep več.« Razvezal je otep slame, pripravljen za živinozdravnika, in jo doložil otrokom na boste noge.

Nekoliko časa otrokom ni odgovarjal, počutil se je slabo. Temnilo se je. Če bi imel več klaje, si je mislil, bi živina ne bolehalá; najbrže je to od pomanjkanja. In do pomladi je še dolgo, zaloga pa je bila že od začetka revna.

Pred Haranglábom se jim je nekdo bližal naproti, bila je Šimonova vprega s hlapcem. Na vozu sta sedela s Šimonom učitelj in Malina; seveda ne bodo čepeli na Silvestrovo doma, ko je pa dolžnost počakati na novo leto v družbi. Peljali so se na boutradsko postajališče, tam se bodo odločili. Učitelj in Malina sta bila za Berhovo, tudi bliže je tja, Šimon pa je silil v Užhorod. Podali so se torej v Užhorod.

Najprej so se malo posprehodili po mestu, kajti nikamor se jim ni mudilo. Nato so si poiskali vinarno, v baru bo vino dražje. Mnogo ljudi, slaba stran današnjega dne. V rdečkastem polmraku v baru pa se je pozneje sedelo še kar ugodno. Točko polnakega programa so še tudi ujeli; no, nič posebnega.

Naenkrat pa se je Šimonu stemnilo pred očmi — čim je stopil, da bi pogledal lože in kotičke. Ta hip je občutil, da ga je ona, Eržika, opazila prav za prav še prej kakor on njo. Toda takoj je pogledala vstran.

Sedela je pri mizi, kjer so počivale gospodične, ko so končale predstavo. Ne, ne. Nemogoče, da bi se bila kazala s kako plesno točko, preden so prišli; kaj le zna razen čardaša! Tudi je malo verjetno, da bi ji inženir to pustil; toda inženirja očitno tu ni bilo. Dih mu je zastajal. Da, in vendar je ona.

Pri mizi je sedela še ena, a nista se pogovarjali. Zdelo se mu je, da nosi njegov pogled na tilnik kakor kako utež. Prežal je na trenutek, da se druga umakne, in se takoj približal, prisedel k Eržiki ter vznemirjen prebledel.

»Kje imaš inženirja?«

»Čemu vprašujete?«

Bilo je tokrat prvič, da jo je slišal govoriti z narejeno muhavostjo. In znova jo je ogledal. Tudi lasje so bili drugačni in še drugo, obleka — obleka, kakor da bi bila na drugem telesu, kakor je bilo njeno prejšnje, ki se ni razločilo izpod cunj. Bal se je je dotakniti, prepričati se s rijemom. Ona je bila, nobena druga.

»Čemu vprašujem ... vedel bi rad. Saj si vendar bila pri inženirju.«

»Nisem več,« je rekla.

»Ne? Toda zdaj te vprašan še enkrat: ali res nisi več pri njem?«

»Ne.«

Ta hip se je zdel samemu sebi blazno srečen. Božal ji je roke, toda kmalu je nehal. Prišlo mu je na misel, da bi jo povohal, ali je res ona; še ni hotel verjeti. Oblečena je bila v belo, ali trde ciganske trepalnice so ji ostale; po tem se jo je moglo takoj spoznati. Ogledoval si jo je del za delom: kaj ji je ostalo in kaj je imela novega. Nikakor ni mogel do konca: bila to ona, a že tudi ne. »Eržika,« je rekel in bilo je slišati, kakor da bi ta beseda pomenila svidenje.

Zdaj se je bližala k mizi ona druga.

»Bi šla k naši mizi?« jo je brž vprašal. Ozrl se je k učitelju in Malini, sedela sta tam in ju opazovala.

Vstala je z njim in prisedla mednje. Bila je naenkrat skoraj kakor doma.

»Kaj še vselej popivate vsi trije skupaj?«

»Tako nekako bo pač ostalo,« je menil učitelj, ki mu je bilo že skoraj dovolj.

»A kaj? Kaj inženir?« je zanimalo Malino. Trčila je z njimi. Inženir je posedal dopoldne za dopoldnevom, prav za prav po ves dan za dnevom v pisarni, zato mu je ušla. Kajti sedeti sama v stanovanju ... Prvi teden so jo poskusili v vinarini za natakario, nato so pa menili, da je je za to škoda. Že teden dni pa je tukaj.

Čas je mineval. Zdaj pa zdaj je kdo odšel od mize: Malina ali učitelj ali pa oba. Te minute je ostajal z Eržiko sam.

»Spet bova spala skupaj, ne?« je rekel hitro, dokler je imel pogum. Bili so časi, ko jo je kar poklical ali ji pokimal. Zdaj se pa ni in ni mogel odločiti do besede.

»Kako?« se je zganila.

Bal se je, da bo končalo tako — in že se je. Vse prejšnje med njima je končano, zdaj je ona nad njim, zdaj se mu bo maščevala. Bližala se je igri, pustolovstvu, kakor da bi se v njej prebujala stepna pretkanka.

»Saj hodiš z moškimi, če le hočejo.«

»Ne.« Toda prav nič ni skušala zakrivati laž.

»Hodiš, saj se ti vidi.«

»Toda z vami ne.«

»Zakaj?« se mu je znižal in stresel glas. Kozarec je kar zlil vase.

»Tak.«

Godba je končala, učitelj in Malina sta se vrnila s plesa k mizi. Moral je počakati, da sta spet odšla.

»Zakaj nočeš z mano?« je nadaljeval pogovor.

»Ker ... ker sem se vas več ko naveščala.« Vrgla je glavo nazaj. »Lahko greste z drugo, s tistole morda.«

Njemu pa se je ta hip zdelo, da bi ji dal vse, če bi bila vsaj še enkrat njegova, saj je čutil, da je med njima konec. Predstavljal si jo je, kakršno jo je imel: stara umazanija se ji s pet sploh ni dala zmiti,

ali pa je to trdila lena, kakršna je bila. Zdaj pa je oblečena v belo ko princeska, belo na zagorelem, da mu je kar dihlje malo. Naenkrat jo je imel brezmejno rad.

Nato so pili vsi skupaj. Zdaj je dišalo tudi njej, pila je. Ko sta ostala spet sama, jo je prosil kakor otrok. Zdaj ni več ugovarjala. Čutil je, da ga nikoli ni srečalo toliko sreče.

Še zadnje vino je moralo na mizo. Spet je z vsemi trčila in preden je odložila kupico na mizo, se ji je priklonil neznan plesalec. Šimon ga je ošinil s pogledom in že jo je neznanec skupil: eno na usta namreč in koj še drugo.

»Le daj ga!« mu je velel učitelj, ki je plačeval. Čez hip so se vneto sprijeli: hosszúgorondski in nekoliko neznancev. Nekako so se znašli na ulici, brez Eržike. Odgnali so jih na policijsko stražnico — no, glede na Silvestrovo tam ni bilo ravno najstrožje. Toda za globo je moral seči po svoj denar tudi Malina.

»Tale denar bo še storil slab konec, sem vas takoj bil opozoril,« jim je pripomnil. Pred odhodom ga je namreč skoraj z nasiljem izvelkel od očeta. Sprla sta se zaradi njega huje kakor kdaj doslej, oče je začel znašati svoje stvari. Rekel je, da ne ostane niti dan več; naj vzame tu kakršen koli konec že. On da si bo že kje poiskal kako delo. Zjutraj s prvim vlakom se odpelje. Bomo videli.

»Toda Eržiki se je to podalo,« je zaspansko obujal spomine učitelj, ko so se vozili, kakor že večkrat z jutranjim vlakom domov. Ali ni rekel? Taka je pot šestnajstletnih cigank, če so za v svet in jih kdo na to pot potisne. Vinarna v Mukačevem ali v Užhorodu in to, kar sledi; da, nato pa spet ravnina, povratek, ciganska koliba, puszta.

Sicer je zehal. Nato se je nalezal zehanja še Malina in od njega še Šimon, ki se je upiral najdalj. Nek žid je stal pri oknu, drugi pri drugem; zavita v plašče sta premlevala z ustnicami svoje jutranje molitve.

»Mlaži Fabian je z eno nogo že v grobu,« se je spomnil Malina.

Učitelj tega še ni vedel. »Kaj mu je?« »Kdo ve? Zgaral se je, pravijo.«

Šepetanje židovskih ustnic je prihajalo od okna enolično in skoraj neslišno.

Malina se je nategnil. »Fabianova ga lahko oogleša.« je omenil med zehanjem, »saj ga zna pri njej zastopati njegov brat. Brat je brat, še bolj pa v temi.« Toda stvar je bila preveč znana, da bi ga poslušala.

V Staro Boutrad so prispeli pred pol-dnevom. Nekje je mukala lačna živina. Stari Malina je zjutraj še položil, nato pa se, ne da bi počakal na sina, odpeljal.

12.

Ko je Nanka prišla pred vrata šolskega nadzornika, je občutila, da jo je zapustil pogum. Morala se je vrniti, vsaj toliko, da se ji pomiri srce; vrh tega je čutila, da neprenehoma zardeva. Ko me to mine! Obhodila je berehovski trg okrog in okrog in zaradi varnosti še enkrat okrog bazara. Kupiti ni imela več kaj. Tak, zdaj pa moraš ugrizniti, si je prigovarjala, če nočeš zamuditi vlak. Da bi prispela še o pravem času domov na Fabianov pogreb. Dovolj časa si imela, da bi dobro premislila, ali se ne zaletuješ predaleč, kajti kaj te prav za prav briga učitelj Kamenik. Ko je obstala spet pred nadzornikovimi vrati, je potrkala brez pomišljanja.

Povedala je nadzorniku svoje ime. Bi sedla? Sedla je, a takoj vstala, ne bo ga zadrževala. Gre namreč za učitelja Kamenika iz Stare Bauradi. Ne bi bilo mogoče, da bi ga predstavili kam drugam.

»Seveda na boljše mesto, že vem. Vsak sili kajpak le na boljše mesto. Je vaš sorodnik, kajne?«

Malo drugače je. Toda skoraj kakor deček je, vsega se navaja in nalezje. (Ni sorodnik, tudi oddaljen ne.) Druži se z nekaterimi, ne ravno najboljšimi; prav za prav so ga oni dobili v kremplje, skratka: vozi se z njimi zadnje čase tudi po več ko enkrat tedensko, »da gre z njim nedvomno navzdol. Tudi se dogaja, da pušča pouk vnamar, pošlje otroke domov, on pa spi. Nočem tožiti.«

»Nedvomno uči tudi vaše otroke,« skuša nadzornik odkriti ozadje njenega početja, »in vas tak pouk seve ne zadovoljuje.«

Znova je zardela: »Ne.«

»Oprostite,« jo je pogledal bolje in se hitel popravljati, »oprostite, mogel bi takoj vedeti, da na vas ni videti, da bi imela že otrok za šolo.«

Po resnici povedano, učiteljev primer ga ni nič kaj iznenadil. Kar naj jih pridejo kdaj iz glavnega mesta ali sploh iz ugodnih mest na zahodu države sem pogledat. Ni kar tako, učiti tu v nekaterih predelih, kdo ve kako daleč od najbližjega človeka, s katerim bi se dalo vsaj malo razumeti se. Kaki so pripomočki v nekaterih šolah in sploh prostori... Pri novih kmetijskih šolah so svinjski hlevi kar lepe sobice v primeri s kako tukajšnjo učilnico. No, mladi gospod učitelj se pač kdaj odtrga in se popelje v mesto. Popelje se v mesto in vidi kos civilizacije, čeprav malce orientalne, tam zadaj pa čaka spet tista njegova šola tam nekje v hribih ali pa v puszti. Pije, pač pije. To povzroča Podkarpatska Rusija.

Tale mlada kmetica pa ga zanima; kaj vodi prav za prav njene stopinje, čemu se v to vmešava?

»Ne le zaradi otrok,« je odgovorila, »čeprav tudi oni zaslužijo, da bi... vprav tam, tam v Stari Boutradi. Toda glavno —.« Zdajle išče nekaj v svoji torbici, da bi še pomislila. — »Predvsem zaradi nje-ga samega... kaj bi postalo iz njega.« Šelē zdaj je dognal, da ima učitelja rada. Hotel jo je o tem nekako povprašati, pa se je premislil. Rekel je, da pride tja pogledat in da bo zadevo uredil. Mogoče bo zadoščalo že oporožilo. Opazil je namreč, da je mislila na učiteljevo preme-stitev samo zato, ker ga ljubi, da pa bi ga naj premestili le na kako čim bližjo šolo, da bi ostala skupaj. »Toda ne pre-daleč, kaj?«

Trenutek je samo gledala; ta hip ni zmogla, da bi takoj presodila. Zdaj je spoznala, da mora dovoliti, da bo ta zo-prni tuji nadzornik videl, kaj se je in kaj se v njej dogaja. »Bolje čim dalj,« in za-gorela je znova živordeče. »Zgodilo se bo nekaj slabega,« je dodala čez hip, da bo torej vedel vse, »če mi ne odide izpred oči.«

Še na poti domov jo je dušilo. In še sledeče dni. V Svobodi je bil gasilski ples. S Snopkovimi sta se vozila tja na vozu učitelj in Šimon. Malina ni imel niti za vstopnino. Vselej je bil nazadnje le kaj iztisnil od očeta; zdaj je spoznal, kako mu manjka njegova pomoč. Zato sta se pridružila Snopkovim le Šimon in učitelj. Na poljih so od snega ostali le še posamezni ostanki zametov, kmalu bo zime konec.

Tonek se je mudil z razpreganjem ko-nja, Nanka se bo v tem v garderobi pre-obula. Kamenik je imel njene plesne čevlje ovite v papir. V oblačilnici jih je dal Nanki drugega za drugim. Trenutek je imela nogo le v nogavici, ko jo je bila oprostila blatnega čevlja. Ko je bila go-tova, jo je odvedel na prvi ples. Čutila je pod svojim hrbtom njegovo roko, kako jo rahlo stiska k sebi, kakor se nagiba drevesce h kolu, v vsej dolžini. Kolena so se ji šibila.

Kmalu po deseti uri je šla na zrak in ko je spet vstopila v razsvetljeno gostilniško vežo, je stal tam učitelj in ji rekel besedo, na katero se je morala ustaviti. Trenutek sta se pogovarjala. Videla sta same tuje obraze. »Stopiva nekaj korakov, če ne dežuje,« je rekel, a ona se je zmedla. Noge so ji bile hipoma kakor zvezane, notranji glas pa jo je silil: Kar pojdi! Komaj sta dospela iz luči, jo je objel. Vedela je to, preden sta stopila prvi korak ven; dvignila mu naproti svoje ustnice. Čez nekoliko trenutkov se je oprostila njegovega objema in vstopila sta v dvorano drug za drugim z žarečimi očmi.

Ni plesal več z nobeno drugo. Do pol-noči je prišel še nekolikokrat le ponjo, ostali čas je sedel v točilnici. Kmalu po polnoči so trikrat volile ženske. Prvič je šla po Tonka, drugič ni plesala, tretjič z učiteljem, ko da bi ju hotela ločiti v vidno razdaljo. Oba na njihova mesta. Našla ga je v točilnici, kje sicer, in po-znalo se mu je že pri prvi besedi, da si je za prejšnjih dveh plesov naročil nekaj močnega. Opogumila se mu je za trenutek pogledati v oči in stisnila ustnice.

Naenkrat je rekla, da se že odpeljejo domov, če hoče z njimi. Ne, ne, on bo

še nekaj časa ostali. Toda preden je bil konj vprežen, je prišel za njimi v mrzlo temo, da se bo tudi on odpeljal.

Šimon na povratek ni niti mislil in ko je Kamenik odšel, se je presedel k družbi iz Nove Boutradi.

Proti jutru je ostalo le še nekoliko domačinov in pa novoboutradska družba s Šimonom, ki si je dajala igrati od dveh, treh muzikantov, ki so še ostali.

Dobro, šola, toda kaj ostalo. Vsi v družbi so se skladali v mnenju, da se skratka ne da tako napredovati, kakor bi šlo, če bi ne bilo rusinskega bremena. So pač taki: saj ni treba elektrike, ne mudi se osuševati. Zadovoljni so s slabšo letino, samo da ni treba investirati. Naj pove Šimon iz Sosszúgoronda, saj tudi tam ni drugače.

Toda Šimon prikimuje le, kolikor je

So zaključena družba in dokler imajo kaj pijače, jim tudi besed ne zmanjka; za moške iz Svobode se ne zmenijo. Kaj vedo ti o Rusinih, saj nimajo niti enega v naselju.

»Bomo že dali vetra njihovi iredenti,« kriči o Rusinih novoboutradski šáda. Nekdo iz Svobode si je dovolil meniti, da je tu veselica, da bi si bili politiko rajši pustili v Novi Boutradi. »Kaj bi rekel,« se je razvnel šáda, »če trobijo, da je treba postaviti deset metrov visok zid med njihovo in češko šolo?«

»Odrinili ste jih,« ugovarja oni iz Svobode, »to drži ko pribito.« Imate šolo s stanovanjem za učitelja, pri njih pa se menjujejo učitelji kakor vreme. Šola je v tuji stavbi in ne najdeš nikogar, ki bi tam obstal. Kaki naj bodo torej nasledki!

treba; samo ta hip ne misli na Eržiko, pri kateri je sicer v duhu vso noč. Poznali so ga že tudi v njenem baru, kajti od večera, ko jo je tam našel, ni minil niti teden, da se ji ne bi pokazal, bodisi s svojimi drugimi, bodisi sam. A, ta je tisti kmet kolonist. Toda zdaj še ni bil v Užhorodu več ko štirinajst dni, ni imel denarja. Ščasoma mu je šlo premoženje po zlu in niti žid mu ni hotel več posojati. Pot v Užhorod pa stane denar, zlasti če greš v bar. Tudi njej je dajal denar, za obleke — ves čas, kar je služila pri njem v Stari Boutradi, ji ni dal toliko, kakor zdaj samo pri enem snidenju. Da, zelo se je vse preobrnilo. Mogla je z njim, kar bi se ji zljubilo; čedalje bolj je bil od nje kakor bolan.

Ali tisto z bikom, razlaga šáda sosedni mizi. Kupili so ga celo v Švici, monta-

fonske pasme, združnega, za deset tisoč. Nekje mora biti in tisti pač dobiva denar za krmo. Takoj so govorili: boste videli, da bo prišel bik k Čehu, ki bo polizal ta denar. Ali bi mogli tako drago žival sploh zaupati Rusinu, da bi jo slabo krmil? S takó drago živaljo se ne da tvegati. — Ali: prodajali so mesarju krasna teleta ravno od tega bika, za pleme pa so si puščali svoje buše, bodisi nalašč, iz trme, bodisi zato, ker jim je mesar pač rekel: bedaki, za lepo tele dam več, kar prodajte ga. Tak, kaj hočete s takimi gospodarji. Šimon piše in prilaga na protirusinski ogenj le piškavo polence, da se pač ne bi zdelo, da je čisto onemel. — Nedavno so hodili in zbirali podpise, da bi za koloniste postavili grškokatoliško cerkev; peljali so se zaradi tega v Užhorod. Toda vedeti morate, da so med njimi tudi štirje pravoslavci. Torej: če hodo postavili grškokatoliško cerkev, treba tudi pravoslavno. Ali pa nobeno. Če pravoslavne ne bo, tudi grškokatoliške ni treba. No in v Užhorodu so jim rekli: dobro, torej nič. — Ko to pripoveduje, je kar slabe volje. Kakor da ne bi mogel izgovoriti ime Užhorod, ne da bi se mu tajil dih. Če bi se vse to v zvezi z Užhorodom kam pogreznilo, inženir in bar. Toda zdaj bi na Hosszúgorand ne šla več, življenje je nese svojo pot. Tudi če bi se oženil z njo in ji pripisal pol nepremičnin, se ne porvne. Skratka zemlja zanjo ni več, je že drugje. Da bi se kako prikopal do denarja in začel kaj drugega in jo potem vzel. Do denarja, to je tisto. Če bi spet bila vojna in bi spet padel kak znanec, bi si prisvojil njegov nahrbtnik, kjer bi bilo kaj prida vrednosti.

Hipoma se je ozrl, ali ni kdo slišal njegovo misel. Toda v točilnici je med mizama hrup, ko da bi močje iz Svobode ne marali več poleg v takem stanju novoboutradskih in ko da bi se pripravljalo na pretep.

Zdaj si je Šáda oblekel zimski plašč. Bil je v njem še postavnejši kot sicer, na spopad s pestmi z njim se ni dalo misliti. Tudi drugi pri njegovi mizi so se oblačili. »Pojdi z nami, se bomo oglasili med potjo v Baťovem, je rekel Šáda Ši-

monu. Toda trenutek so še sedli k novemu pivu, ni se jim preveč mudilo.

Na poti na stranišče je Šimon potegnul na stran gostilničarja, ki je bil obenem mesar.

»Imam tam dve kravi, eno ti prodam,« je ponudil gostilničarju. Mož je brž obljubil, da pride pogledat. »Sto kron mi daš zdajle na roko, ne?«

Ko jih je končno po mnogih besedah dobil, se je zgubil, da bi ga kje ne prestregel Šáda. Krenil je na prvi vlak na Čop in presedel proti Užhorodu.

Že vlažno jutro ni obetalo nič razveseljivega. Šel je in se nameril k ulici, kjer je bivala Eržika, kakor bi ga kdo pozival.

Eržika se je baje preselila.

Niti črnil ni, ko da bi bil na to že pripravljen.

Vendar se je še vrnil.

»Gotovo je iz Užhoroda sploh odšla?« je vprašal.

»Da, odpeljala se je z vlakom.«

»Sama?«

Zagledal je smehlaj iz zadrege.

»Ni važno,« je brž nadaljeval. »Veste, kam?«

Zares niso vedeli.

13.

V trenutkih je uvideval sam, da začne biti slab človek. Ravno glede mlekarne. Nekateri so dognali, da bi bilo dobro oprijeti se mlekarstva; kmalu so se združili vsi razen Rusinov, pridružila sta se jim Odvadil in Novohradský iz madžarske Boutradi. Nekako združno mlekarstvo so začeli. Tudi on je moral videti, da je stvar dobra, toda bil je proti. Imel je zdaj le eno kravo, pa mu je bilo že vseeno.

Če je kdaj srečal n. pr. Vícha, mu ni dalo miru, ko je bil mimo, da se ne bi z njim v duhu primerjal. Mogoče bi mogel biti tudi takšen kot on, mogoče bi ga od skrbi z gospodarstvom bolela glava kakor Vícha. Toda videti je, da se ni posrečil, s slabo letino in s podobnimi težavami in znal imeti kdo ve kake skrbi, zlasti zdaj ne. Kakor da bi bil dobil injekcijo, ki je omrtvila del njegovih zanimanj. Vích je sivel. V nočnih predpomladnih slaneah po gorkem soncu so

ozimine na tri četrti pozeble. In detelja. Ne bodo mogli povečati število živinčet, ne bo gnoja, brez gnoja ne bo dobre letine, skratka zabredli so v blodni krog. In žito je dobilo ceno! Ne, prav tako je bilo, ko da bi se kdo z njimi nesmiselno poigral. Oves, ki so ga prodajali po 80, se je zdaj, ko so ga morali kupovati za setev, dvignil spet na dvojno ceno. Mogli bi se bili takrat spomniti, da ga ne bi prodajali. Toda ni šlo drugače, morali so izbijati klin s klinom. Sicer so se pa spet zanašali, da bodo za pomladno setev seme dobili. In res je prišlo.

Še preden je dobil svoj delež semenskega žita v roke, je imel Šimon z njim določen namen. Preiskal je že Berehovo in Mukačevo do zadnjega lokala, a je že takoj vnaprej čutil, da se mu Eržika venomer bolj oddaljuje. Ni bila ne tam ne tam. Če bi svoj delež žita prodal in ne zasejal, bi mogel celo v Košice. Morda se je zgubila tja? Kakor če divja raca preleti del pokrajine in zgine na oddaljenejših vodah.

»Ti bi tudi lahko kako soboto popoldne obesil učenje malo prej na klin,« je začel skušati učitelja. »Si že kdaj bil v Košicah?«

Zadnji čas nekoliko tednov Kamenik skoraj ni stopil koraka iz Stare Boutradi, na njegovih čevljih se je sušilo le tamkajšnje blato. Toda veter, ki je zdaj vel na prebujene pašnike, je bil prijatelj kakršni koli podjetnosti; treba se je samo utrgati.

Približno čez teden je prišlo seme in možje so se vrgli k vrečam kakor kobilice. Polja so že dni in dni čakala, treba je le sejati. Šimon je šel k Rosenbaumu v Harangláb in Rosenbaum je zvečer poslal k njemu. Potemtakem se je dalo v soboto odpeljati se. Ko je popoldne dospel šolski nadzornik v Boutrad, je bil učitelj, ki je spustil otroke predčasno domov, že s Šimonom na poti. Pravkar sta bila odšla.

No, moral je sprejeti, kar je bilo. Nikjer tam je ni našel. Zdaj je Šimon spoznaval, da se razdalja med njeno sedanjostjo in njeno preteklostjo venomer veča.

Končala sta spet na las takó kakor vselej, kadar sta se zjutraj vračala iz

mesta, kadar ju je vlak nosil v ravnino koruznih polj. Učitelju je padal koder na oči; no, pustil ga je spati. Popoldne se bo pripeljal v staro Boutrad notar z zastopnikom deželne uprave in še nekdo s kmetijskega ministrstva. Ustanovila se bo končno osuševalna zadruga. Naj si ustanavljajo, kar jim drago.

V maju je bilo obiskov kakor muh; da, spet se je začelo kuhati. Zdelo se je, ko da bi pomalem prihajala vsa naselbina na boben, hiteli so, da bi iz nje še kaj izbili, dokler se je še dalo. Pred dvema letoma so si izročali vrata židovski prekupčevalci kljuset in gospodarskih strojev, zdaj pa je prinašal vrag eksekutorje in advokate, sle z opomini, zastopnike firem in bank, drhal, ki je stikala po hišah. Zdaj je Šimon malo oživel. »Mene pogledajte,« se je hvalil, »kar naj pridejo k meni rubit, če bodo kaj našli!« Toda njega niso mnogo poslušali. — Med stavbami so se motale krog avtov iz mesta kričeče žene in suha ukrajinska drobnjad. A za temi so se zbirali kakor krokarji židje v črnih zamaščenih suknjah in kupovali pod ceno, kar so bili sem drago prodali in kar spet drago prodajo dalje, da bi zaslužili večkrat, kajti šele to je trgovina.

Za spremembo so se pokazali orožniki in ko so odhajali iz vasi, je šel med njimi Morávek, gnali so ga. Njegovi stari materi je izginilo iz postelje nekoliko stotakov,

ki jih je skrivala pod zglavjem, vse njeno premoženje, ki ga je hranila za pogreb. Morávek je ovadil hlapca in hlapca so prijeli, bil je Rusin, zanikal je. Toda zadeva je bila jasna, kajti ravno te dni si je kupil že rabljeno harmoniko, takoj so mu jo vzeli. Naj komu drugemu pravi, da si je ravno zdaj prištedil za harmoniko! No, saj nič ne stane, če poskusijo z njim s silo; poskusili so, toda on je vztrajal pri svojem. Nazadnje se pa vendar na vsej tej zgodbi enemu od orožnikov nekaj ni ujemalo, denar ni mogel vzeti nihče drug kakor sam Morávek.

Tako nizko je že padel.

Neko noč že po košnji je bilo videti od Nove Boutradi žar in preden so nekateri pritekli tja, je šádu zgorela streha in seno nad hlevom. Nek madžarski dninar je sledeči dan nekaj govoril, orožnik ga je zaslišal. Fant je izpovedal, da je spal na šádovem skednju in da je videl, kako je šáda opolnoči lezel na senik. Skratka, kakor je že pravil. Šáda je zlezal na senik in podžgal. Orožnik, ki je kadil, je zdaj ugasnil cigareto. Bilo je že izpričano, da šáda ta večer ni bil doma; zamudil se je v Batovem in šele ogenj ga je pognal domov. — Orožnik je z eno roko prijel dninarja za zapestje, z drugo pa segel v torbo po verižico. Zdaj se je zmedeni fant izpovedal. Da ga je k dejanju napeljal z nekoliko kronami šádov sosed, Rusin.

Toda to je postranska stvar. Bili so tudi taki, o katerih se ni dalo povedati mnogo posebnega, prav za prav nič; posejali so in zdaj jih je bilo videti največ v repi. Vsak po svoje so se otepali težav in se molče prebijali skozi neplodne tedne dalje. Privajali so se svojim njivam, v katerih so sčasoma začenjali čutiti svoj znoj. Nekateri drugi so zase in za druge nisali prošnje za to in ono ter razna poročila, tako da so si pridobili v tem kar neko spretnost.

»Dobro moraš o vsem tem poročati,« je sedel Malina predsedniku gospodarskega odbora Likoviču na vratu, ko so na občnem zboru začetkom junija prišli do tega, da pošljejo spomenico Agrarnemu uradu v Prago. Dosegel je končno nekoliko tišine, ker je bil edini, ki je znal kaj sestaviti; brž se mu je tako poročilo

v mislih rodilo urejeno, dočim so drugi zmogli samo kričati in se tjavendan razburjati. »Kar zapisuj si, kako moraš napisati. Zapisati moraš vse od začetka. Leta 1928. smo dobili zemljo prepozno, tako da je tudi tam, kjer smo še utegnili posejati, rodilo malo ali skoraj nič.«

»Napiši: čisto nič,« so prekinjali Malinov narek, toda na take nezrelosti se ni oziral. Bili bi kmalu pri kraju, če bi morali sestavljati oni.

»1928. leta,« je nadaljeval, »smo morali drago plačati seme, tisti, ki ga nismo pripeljali s seboj od doma. Pšenico celo po 250, oves pa po 200. Žetev 1929. l. povprečna, cene za 50 % nižje kakor pri nakupu semena.«

Novotný se ni obvladal: »Katastrofalna suša tridesetega leta je trajala tri mesece in uničila letino.«

Ta in oni je imel še pripombo, tako da je bila popljuvana Likovičeva soba brž polna glasov, toda Malina jih je obvladal.

»Počaj, to še tudi pride na vrsto. Slaba letina je zakrivila, da nismo mogli rediti dovolj živine, bilo je tudi premalo stelje in zato za pošteno gnojenje premalo gnojja, zato spet slab pridelek. Še tole: Kolonisti so dobili zemljo že izčrpano. Umetna gnojila so za nas dražja za dovoz iz Češke, žito prodajamo ceneje za prevoz na Češko. To je prednost oddaljenih naselbin. 1930. l. se je dveh tretjinam kolonistov seme povrnilo komaj in še to zrno je bilo slabo.«

(Fabian je svojo skoraj slepo ženo pustil doma in se kaže tu z brhko svakinjo,

ki je že od začetka pomladi vdova. Taka kaj hitro neha žalovati po rajnkem, greh ji kar gleda iz oči. No, ti tega ne prikriješ! Vse delo na polju sta že pomladi opravljala skupno, ko da bi bila iz ene domačije, no, ostalo pa očitno tudi. Kaj hočete, mlada vdova.)

»Nato so dobili podpisani od kmetijskega oddelka v Užhorodu del semena zastonj — to seveda ni zadoščalo. Prisiljeni so se pri tukajšnjih oderuhih, židovskih trgovcih, zadolževati se na menice na visoke obresti. Oves so po žetvi 1930. leta prodajali za 80 Kč, ko pa so ga potrebovali sledečo pomlad za setev, je bil po 165. Podpisani prosijo torej prvič: da bi brezobrestna posojila, ki so jih dobili za stavbe, bila spremenjena v subvencijo. Drugič: da bi jim bila nedeljiva posest povečana, zlasti nam, naseljencem z 20—25 katastrskimi jutri. Čim manjše posestvo, tem težja situacija, ker mora biti mrtvi inventar enak za manjša in večja posestva. Tretjič: da bi se cena za zemljo znižala. Vzroki: zemljišča niso osušena, ni zveze z drž. cestami, za pomladnega in jesenskega deževja ima par konj dovolj prazen voz; do kolonije Svobode (7 km), ki pripada k njej Stara Boutrad, ni bila zgrajena niti poljska cesta, da moraš po ovinku skozi Boutrad, Novo Boutrad in Baťovo (13 km). 1930. leta bi bili zaslužili pri sladkorni pesi, ali zaradi deževja je niso mogli vso spraviti na postajo in tudi ne pripeljati domov vse zrezke (Zrezke dobivajo nazaj v račun in jih polagajo govedu, z njimi zlasti pitajo vole. — Op. prev.)

Tak, zdaj se ni spomnil ničesar več, kar bi kazalo še pristaviti, česar bi še ne bil omenil.

»Še kaj?«

Toda tudi oni vsi skupaj niso predlagali nič važnega več.

»Podpisani nujno prosijo — ne, počaj, takole napiši: če nam Državni Agr. ur. ne pomore, bomo podpisani prisiljeni prositi, da nam D. A. U. povrne investicije, mi pa bomo vzeli v roke beraško palieo in pustili posestva taka, kakršna smo prevzeli. Prosimo za strokovno komisijo, ki bi na licu mesta ugotovila, da navajamo resnico.«

Likovič je pisal, da se je kar potil. Bil je malo šibek v češkem pravopisu, toda Malina se očitno na to ni oziral, Malina ni imel vzroka za obzirnost. Kolikokrat, kadar ga je Šimon nagovarjal, da bi šli kam na zabavo, on pa ni imel denarja, je poskusil pri Likoviču, ali bi mu posodil od občinskega denarja, češ da mu potrdi in mu vrne čim prej. Toda z Likovičem se ni dalo pametno govoriti, čepel je na tistih krajcarjih kakor koklja. Zdaj naj torej piše z vsemi desetimi.

Zdaj je bilo tudi že konec izletov, za katere je trebalo iskati denar: Šimon je prišel še najdalje do Šoma ali do Baťova in čepel ko sova za četrtinko. Malini pri najboljši volji ni preostajalo nič drugega, kakor brigati se za gospodarstvo, ker so se drugemu kompanjonu povedili kodri, ki so bili pripravljeni za spremembo kakor v vetru, ne pa za ždenje na enem samem mestu. Pred nekoliko dnevi se je pripeljal Kamenik od nadzornika iz Berehova in je bil ko telo brez duše. Naklepal mu je, kot se je izrazil, ušesa, nadzornik namreč, in po počitnicah ga bodo nač premestili, če bodo našli sploh kako prosto mesto.

V prostem času ga je bilo odslej vedvati na pašnikih. Poležaval je na hrbtu, namesto sebe pa je pustil potepati se podkarpatski veter ali oblake, če ni bil modrosivi oblok nad ravnino čisto brez njih. Ali pa je šel in se obrnil tako, da je zagledal Snopkovo.

»Slišala sem, da se po počitnicah nočete povrniti k nam, da ste se nas naveličali,« je začela nekoč kar sama, ker iz njega nikakor ni hotelo na dan; morda se je sramoval, mogoče še upal, da se bo kako obrnilo.

»Mogoče je,« je dopustil.

»Rešite se nas, kaj?«

»Kakor se vzame.« Trenutek se je zagledal v nekoliko lahnih gibov njenih obrvi, nato pa se je spustil z očmi h konicam njenih čevljev, ki so bili sivi od poljskega prahu. Govoriti pa je rajši nehal.

Zmislila si je, da je pogledala okoli. Povsod je bilo enako: sončnice nad krompirjem, turščica, veleposestniški tobak tja proti Boutradi. Hiše in skednji, ki so se

njihovih streh ogibali doslej celo štrki, ko da bi ne bile dovolj stare še niti za štokljino gnezdo. Zdaj se ne bo dalo več nikjer izmuzniti se iz vsega tega, ko ne bo več bližine tega velikega dečka z neugnano mladim kodrom pri sencih... ko da bi človeka tu nekdo vodil za roko. Toda učitelj odhajajo, je že tako, a puzta je puzta in vse to, kar je vzbudila ljudem.

Kameniku se ni mudilo zaklepati kovčega. Še 1. julija je bil tu in bilo je videti, kako je prav, da še ni odšel. Naposled so se spustili naravnost v nadzornikovo gnezdo, v Berehovo, in se vrnilo šele sledeči dan: učitelj, Šimon in Malina, toda taki, da je bilo pametneje, da jih nisi pogledal. V takem stanju, neprespan, komaj streznjen se je prišel s trmasto odločnostjo posloviti se od Snopkovih.

Zadrževal se je stran od nje, da bi ne začutila njegovega vinskega duha. Toda med pogovorom sta se spogledala, precejšen trenutek, in on je rahlo zbledel; zadnjič je bil pijan, zadnjič, kratko časa, toda najhuje, kar je kdaj bil.

»Vi tu seve ostanete?« je mislil s tem bodisi kar njo ali pa njo in njenega moža.

»Mi ostanemo tu,« je odgovorila.

14.

Pri Snopkovih so imeli spet Jana na počitnicah. Tokrat ni čakal — čim je prisel — da pride po naključju ona mimo; šel je pred vrata na ulico in se oziral... Kaj pa Polana Ivaninova?« je klical nazaj na dvorišče, čeprav si uganil, preden je spregovoril, da jo išče.

Prejšnje počitnice se nista pogovarjala preveč pogosto, toda ločenost ju je očitno bolj zblížala, kakor bi ju bila bližina. Ko se je pokazal ponovno pred vrati, ga je opazila in mu brž pritekla iz hiše naproti — ko da bi bila čakala drug drugega ves ta čas. Čez leto bo učitelj, ona pa pisarniška gospodična, oziroma kaj že bo, toda zdaj sta oba še dijaka in zdaj je začetek počitnic.

Šele po nekoliko dneh mu je prišlo na misel, da je povprašal, kako se letos prav

za prav Stari Boutradi godi. Potem pa je videl sam, kako so živeli.

Še o žetvi je nekoč zvečer vprašal po njem sin Novotnega, Ilanko, ki je bil približno iste starosti. Ali ne bi hotel z njimi na majhen izlet, za tri dni, »v gore«. On da se popelje z očetom, Vytlačilom in z Vakarovim. Vakarov da se tam za Mukačevim spozna.

V Mukačevem je bilo žito krono dražje in zato so ga naložili, kolikor se je dalo peljati. Dražbe so jih priganjale, iskali so kakršen si že dobiček, šli so tudi za pičlo koristjo kakor lisice. Tam so se zapleli v verigo židov: ta je mešetaril, drugi je kupoval, tretji plačal, četrti prevzemal, tako da niso vedeli, komu so prav za prav prodali, toda tako se pač trguje. Z nekoliko vrečami ovsa so se popeljali še dalje v gore, saj so že bili na poti. Tam se je dalo žito izmenjati za drva. Za stot ovsa so dobili voz trdih. Vakarov je vedel za take kraje, kjer drva niso bila draga, skoraj zastonj, tri metre za stot ovsa. Tako so prispeli v kraje, kamor češki kolonist pred tem še ni stopil.

Janu za tako tridnevno cigansko vožnjo ni bilo, pozneje pa mu je bilo žal, da se ni pridružil. Oni so se vrnilo kakor zbiti, bilo je vendarle preveč naporno za ljudi in za konje. »Pa se govori, da smo nesposobni gospodarji,« je razlagal Novotný. »Toda konji! Doma smo imeli enega, a ta je moral biti zares konj. Da bi zdaj mogel reči, Novotný ima konje, kakor se spodobi, ni mogoče. Toda tega je krivo to slabo seno.«

Likovič je dan za dnem čakal na odgovor iz Prage; ko pa le ni prišel, ni čakal na to, kar bi mu v pero natrobil Malina ali kdo drug, in kar sam Državnemu agrarnemu uradu napisal nov dopis.

Kaj menite z nami? Še po triletnem gospodarjenju na tej zemlji ne moremo spraviti niti do zadostne hrane, kako naj šolamo svoje otroke! Doslej jih je moglo iz naše kolonije samo nekoliko v meščansko, ostali rastejo brez prosvete. Ali bodo postali taki otroci občani, kakor se spodobi?

Soet je čakal tri tedne; pozabil je namreč, da je v praških uradih zdaj doba dopustov. In spet je razgrnil pred sebe polo papirja. »V Prago pojde,« je opozoril žida v Baťovem, kjer je papir kupoval, »da bo čist, kakor je treba.« Spoznal je zdaj, da mora položaj pojasniti gospodom še enkrat, čisto od začetka. Kapital, s katerim so prišli, so investirali v stavbe, dohodkov pa skoraj ni bilo, leto za letom ne. Že od 1929. leta kupujejo semenje na dolg, živež na dolg, obleko na dolg — tukajšnji trgovci jim ne dajejo več na upanje. Kolikokrat so sejali dvakrat, celo trikrat in spravili približno le na težo toliko, kolikor so posejali, z nič vrednim smetjem vred. Za gnojila dolgujejo židom. »Kaj nas potemtakem čaka prihodnje leto? Za svoje 18—20 urno delo se hočemo vsaj kruha najesti do sitega. Vsaj odgovorite nam na to vlogo, ki vam jo pošiljamo zadnji čas pred shranjem!«

Le kar vstati tisto hiranje, se je vzpodbujal v mislih, ko se mu je za hip zadelo, da je le malo preveč, kar piše uradu. Ni čul to včeraj na lastna ušesa? Bilej se je opijanil. Šel je kupovat živež v boutradski konzum; ker je po dolgem času imel v žepu spet denar, si je naročil najprej žganja. Ko ga je okusil, mu je dišal vsak kozarček bolj kakor prejšnji, dokler ni več čutil nog. Privlekel je denar na pult — dovolj ga je bilo za žganje, za živež ga ni ostalo. Toda vsaj užil je nekaj in se maščeval nad svetom. Opohtekal se je s praznimi rokami proti Stari Boutradi in mislil na otroke in kričal, da bodo tod vsi pocepali od gladu, v tej na-

seljeniški luknji, da jih tu nič boljšega več ne čaka.

Vsak je imel svoje skrbi in zato niso z nikako posebno radovednostjo pričakovali, kakšen bo novi učitelj. V začetku

novega šolskega leta pa ni prišel učitelj, temveč gospodična, še čisto mlada. Pavla Livorova po imenu. Starejši gospod pokončne drže, njen oče, jo je pripeljal in se odpeljal. Povpraševal je, kje je stanoval njen prednik; ko pa je čula, da pri Malini, ki je samec, si je poiskala drugo sobo. Dobila jo je pri Snopkovih. Bila je nadutega lica in razen drugega je imela tudi malo prekošate obrvi; bilo jih je v naselbini dosti lepših od nje. Tudi zgovorna ni bila, zabavna tudi ne, tudi ne gibčna, sploh nič lahkotnega ni bilo na njej. Niti z Nanko se ni kdo ve kaj družila. Ko je pozneje tako končala, kot je, so si morali prav za prav priznati, da jo vsi skupaj pobliže niso poznali.

Isti čas je prišel tudi k Rusinom nov učitelj, mlado strašilo z naočniki, Vasil Rubec. Toda oba soseda, češki učitelj v Boutradi in iz Šoma, sta bila veseljaška, tako da je v suhih jesenskih dneh bilo pri Snopkovih zaradi te četvorice kar živo, prav za prav zaradi petorice, ker se je z njimi družil še nek carinik. Bili so kakor mlad roj v mladi koloniji.

Toda od junijske spomenice, ki jo je narekoval Malina, so potekali že štirje meseci, a Praga je še molčala. Pokazalo se je, da je bil zanjó tudi Malina s svojo

veliko pametjo še premalo prebrisan. Likoviču je to prav za prav ugajalo. Toda na poznejši dve njegovi pisanji bi že lahko prišel odgovor, a tudi iz teh dveh se za zdaj še ni rodilo nič. Torej je vendar, tako je uvideval zdaj Likovič, pokazal izmed vseh njih največ Šimon. On edini je zmogel, da se je nekoč v Užhorodu prepiral z inženirjem o kolonizaciji pontinskih močvirij, ali kakih že, in to in ono, da je inženirja skoraj ugnal v kozji rog. Bil je med njimi edini strokovnjak v kolonizaciji, to se ni dalo tajiti. Ko je torej Praga ostala gluha in ko bo treba, kakor se je pokazalo, pritiskati spet preko inženirja v Užhorodu, je bil Šimon prvi poklican, da bi z Likovičem tvoril deputacijo.

Šimon je odklonil: naj mu dajo s tem mir! Toda po kratkem molku je nenkrat le privolil, da pojde. Že dolgo ni videl inženirja; prava reč, če ga ni, saj mu ni bilo nič zanj — ampak vendar, saj je bila nekaj časa njegova Eržika.

Sedel je in si najprej napisal: Ne vzdržno stanje v koloniji Stara Boutrad. Sončnega oktobrskega dne sta se odpeljala. Med Čopom in Téglásom so ležali krasni, prostrani pašniki, ko da bi podremavali v čistem ozračju. Kako je prav za prav že dolgo od tega, kar je nad otoki zlatič, v gošči mlečka in med puhom regrata tu pa tam leno veslal štrk, dolgo kraki lovec.

»Ravnokar sem dobil,« je porinil inženir Likoviču pod nos papir, ki ga je ta torej po štirih mescih spet videl. »Poslali so mi iz Prage, da napišem svoje mnenje. Kaj bi po nepotrebnem govorili. Saj veste vi kakor jaz, kako je in kaj se da ter kaj se ne da storiti.« Govori malo raztreseno in bere njihov novi papir, ki sta ga prinesla s seboj, ter ga odloži na mizo. — Vse ono leži zdaj tam, pisma in še časopis. V časopisu je pred inserati vest iz Bratislave, da je na plesnem nebu vzšla nova zvezda, mlada umetnica zagonetne preteklosti, čudovita temnopolta lepotica. Pod imenom Erzsika Puszta pleše vsak dan v umetniško prvovrstnem programu bara Reduta. Glede njene narodnosti si domneve nasprotujejo, ali eno je gotovo, da ime Puszta ni kar tako, da iz njene

mlade pojave zares kipi nekaj kakor ritem starih ciganskih plesov, da ji iz oči gleda prostranost puszte, lasje pa ji valove ko črne konjske grive.

Tudi ta hip, ko odlaga Likovičev in Šimonov papir na mizo, ujamejo inženirjeve oči časopisno vrstico, morda že desetič... ali eno je gotovo, da ime Puszta ni kar tako, da iz njene mlade pojave zares kipi nekaj kakor ritem starih ciganskih plesov... in ti si jo imel, se je spominja. Nevzdržno stanje v koloniji Stare Boutrad... cesta je življenjska zahteve... tudi v kulturnem pogledu kakor izgnanci, odrezani od... moramo nazadovati. Moral bi prav za prav dati Šimon časopis, nedvomno bi ga zanimala bratislavska novica...

Ali zdaj delujejo možgani inženirju spet zbrano in točno, le trenutek je taval. Se li zavedajo glavnega dejstva? Preselili so se še v času konjunktore in venomer jim stopajo pred oči ugodni časi, ko so bili še na prejšnjih domovih in po tem sodijo dandanašnje neznosno bedo. Kam so torej padli! Doma se je dalo gospodariti, tu je zguba vsak korak. Toda pozabljajo, da je čas čisto drugačen, da je tudi doma zdaj drugače, da bi tudi tam zdaj zgubljali. Skratka, tako je zdaj povsod. Samo da je zanje še v toliko slabše, da jih je ta negotovost, ta stiska zatekla, ravno ko so se odtrgali od rodne grude, da so v tej bedi prišli vrh vsega na tuje, da so začeli v najhujšem času. Toda kdo more za to, se pač ne da pomagati, to je močnejše, kot so ljudje in njihove uredbe.

»Moralo bi se storiti predvsem nekaj proti sleparskemu skakanju žitnih cen,« pripominja Šimon, kakor da bi ga to ne zadevalo. »Monopol.«

Inženir soglaša: »Jasno.«

Nato so trenutek molčali. Inženir je pogledal na uro. Likovič je vzel klobuk v roke, Šimon pa je stal že blizu vrat.

»Počakajte še, Šimon!«

Ko mu je prebral novico, mu je bilo, kakor bi mu nalil žganja, da bi ga opijanil in ga sunil čez prag. Inženir je ostal med papirji in črteži spet sam. Namočil je pero, da bi dodal k poizvedbi Državnega agrarnega urada svoje mnenje. »Katastrski oral,« je pisal dejstva, »je

stal kolonista po 1150 Kč za orno zemljo in po 1120 Kč za pašnike. Prosilcem se da odgovoriti v tem smislu, da zakoni o agrarni reformi ne poznajo subvencij, dajejo pa uradu pravico nuditi posojila. D. A. U. deli zemljišča po gospodarski in finančni zmogljivosti interesentov.«

Ali zdaj delujejo možgani inženirju spet zbrano in točno.

Še enkrat se je prepričal, kaj vse prosijo, in začel nadalje lomiti njihovo obupno iskanje haska in dobička s hladno doslednostjo, čeprav je z njimi čutil — ravno včeraj je ponovno posredoval pri deželnem uradu v Užhorodu zaradi njihove ceste.

»Finančno šibek interesent ne more dobiti 30-hektarno posestvo (50 k. oralov), ker zanj kratko in malo nima sredstev. D. A. U. kljub temu hoče povečati manjša posestva, ker deli skupno lastnino — toda z delitvijo skupne lastnine bo kolonija kot celota, kot bodoča samostojna občina, ob vir prejemkov; potrebe celote bo treba kriti z dokladami k davkom namesto z donosom od skupnega imetja. — Gradnja cest ni v kompetenci D. A. U., kljub temu pa D. A. U. podpira v tem pogledu njihova prizadevanja in po svojem podrejenem referentu zahteva pri de-

želnem uradu v Užhorodu, da bi čimprej uvrstil poljsko cesto, ki veže kolonijo z državnimi cestami, v mrežo deželnih cest. Temeljno življenjsko vprašanje kolonije pa je tudi melioracija tal, glede tega pa so bili prvi koraki že storjeni.«

Dodal je še tole:

»Kolonisti so v polni meri uporabili ugodnost brezobrestnega kredita za nakup semenja. Zemljarine so oproščeni od 1. I. 1930.«

Ni mogel, da ne bi zapisal:

»Težkega položaja kolonistov je poleg drugega krivo pomanjkanje lastnih sredstev in pripravljenosti. Posameznike, ki za težke kolonizacijske naloge niso bili primerno pripravljeni strokovno, finančno in нравno, ne morejo obvarovati nikakršni uradni posegi. Od njihovih vrlin je odvisno, ali bodo zrasli z novim okoljem, ali bodo propadli. Vsa uradna pomoč jim more težke začetke le lajšati, ne more pa nadomestiti njihovo gospodarsko nesposobnost, ki se je v nekaterih primerih ne da zanikati.«

* * *

Lojze Rukli:

V spomin

(bazoviškim žrtvam)

*Nad Krasom noč pokojna sanja,
in nizko brinje trepeta,
čez sive skale bor se sklanja,
skoz veje burja šepeta:*

*Le mirno v grobu počivajte
in brinje naj vam šelesti,
med bori tiho počakajte,
da zarja nova zažari...*

*Bo brinje mehko zadehtelo,
bo sonce vstalo iz temin
in na grobovih zacvetelo
bo tisoč rož vam v lep spomin.*

Vesele praznike in srečno novo leto
želi

**KMETSKA HRANILNICA
IN POSOJILNICA**
V NOVI VASI NA BLOKAH
zadruga z n. j.

Srečno novo leto svojim cenjenim od-
jemalcem želi

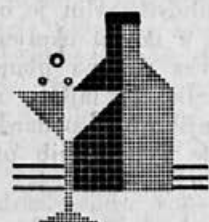
Hrehorič Franjo
manufakturna veletrgovina
LJUBLJANA, TYRŠEVA 28

Srečno novo leto
želi

**Splošna
trgovska družba**
Z O. Z.
LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 33

*Veselo in uspeha polno novo leto
želi*

IVAN GRAD
gostilna in vinska trgovina
BERIČEVO

Vesele božične praznike
in srečno Novo leto
želi svojim cenjenim
gostom in se priporoča

gostilna **Figovec**
Franc Hočevnar, Ljubljana

Veselo novo leto želi

Ivan SEUNIG

Tacen

ŠT. VID nad LJUBLJANO

Srečno novo leto želi
svojim članom in odjemalcem

„EKONOM“

trgovska družba
Z O. Z.

LJUBLJANA

Kolodvorska ulica 7

OBRESTUJEMO VLOGE na hranil-
ne knjižice in v tekočem računu z
najugodnejšo obrestno mero.
DAJEMO POSOJILA vsake vrste.
KUPUJEMO, prodajamo in posojuje-
mo vrednostne papirje.
OPRAVLJAMO VSE POSLE denar-
nih zavodov.
DRAVSKA BANOVINAMO jamči z
vsem svojim premoženjem in davč-
no močjo za naše obveznosti.

**HRANILNICA
DRAVSKE BANOVINAMO**
LJUBLJANA CELJE MARIBOR
KOČEVJE

Kmetški hranilni in posojilni dom

zadruga z neomejenim jamstvom

v Ljubljani, Tavčarjeva ulica števil. 1

Žiro račun pri Narodni banki — Račun Poštne hranilnice 14.257 — Brzjav „Kmetškidom“
Telefon 28-47

Sprejema vloge

na knjižice in na tekoči račun — Daje kratkoročna posojila — Eskontuje menice
Nove vloge na knjižice in na tekoči račun vsak čas razpoložljive obrestuje po **4 do 5%**

Za vse vloge nudi popolno varnost

Zaupajte domačemu denarnemu zavodu!

PIVO
LEŽAK IN BOK
PIVOVARNE UNION
V LJUBLJANI
SE NAJBOLJE PRIPOROČA!

Ekonom Ljubljana, Kolodvorska ul. 7

r. z. z o. z.

(v lastni hiši)

Telefon interurban 25-06

Dobavlja vse deželne pridelke, kakor: pšenico, rž, ječmen, oves, koruzo, ajdo itd. Mlevske izdelke: pšenični zdrob, pšenično moko, rženo moko, ajdovo moko, koruzno moko, koruzni zdrob, pšenično in koruzno krmilno moko, pšenične otrobe, ješprenj, kašo. — Poljske pridelke: krompir, fižol, zelje, sadje, seno in slamo. Stalna zaloga vseh umetnih gnojil (rudninskega superfosfata, kalijeve soli, Tomasove žindre, nitrofoskala, apnenega dušika, čilskega solitra itd.), cementa in drugo.

Glavno zastopstvo za Slovenijo opekarne »Ilovaca«, Karlovac, za vse vrste zidne in strešne opeke.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

je

največji slovenski puplarnovarni denarni
zavod. Dovoljuje posojila na menice in
vknjižbe. Za vse vloge in obveze hranilnice

jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

Razne vrste

ZDRAVILNIH ZELIŠČ

kupuje po najvišjih dnevnih cenah

**KMETIJSKA DRUŽBA, r. z. z o. z.
V LJUBLJANI**

Novi trg 3

Zahtevajte informacije — pošljite vzorce in ponudbe!

***V pasivnih krajih mora kmetovalec
poljedelske pridelke podvojiti.***

To zahteva od njega današnji čas in narodna skupnost!

Naš kmetovalec mora pridelati dovolj hrane za sebe in ostale sloje.

Dober pripomoček so ruška umetna gnojila! Predvsem

apneni dušik in Nitrofoskal-Z (zimski)

ki vsebuje 8 % dušika, 12 % skupne fosforne kisline (6 % cit. fosforne kisline), 8 % kalija in 35 % apna.

To gnojilo ima prednost za jesensko in zimsko gnojenje ŽITARIC, VINOGRADOV IN TRAVNIKOV!

Kmetovalci! Zbirajte naročila za skupno (vazonsko) naročilo gnojil, ker kosovno pošiljanje isto zelo podraži.

Tvornica za dušik d.d. Ruše

sprejema naročila in daje vsa strokovna navodila.